

MEDIAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAşTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Haziran 2022, 5(1), 201-226

Geliř: 1.5.2022 | Kabul: 20.6.2022 | Yayın: 30.6.2022

DOL: 10.47951/mediad.1124761

Ölümsüzlük Arzusu ve Dijital Çağda Yeni Açılımlar: “Upload” Televizyon Dizisi Örneği

Ümit Harun AKKAYA*

Öz

Yapay zekanın gelişimiyle bağlantılı olarak, belleğin dijital imkânlarla sanal gerçeklik evrenine aktarılabilmesinin mümkün hale gelmesi olasılığı ve bunun toplumsal sahaya ve din alanına olası yansımaları son günlerde daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Bu çalışmada, dijital çağda ölüm sonrası ve kişinin ölümsüzlük arayışı ile ilintili olarak, ileri teknoloji ve sanal gerçeklik temalarıyla yoğrulmuş bir tür sanal ahiret yaratma girişimini içeren ‘Upload’ TV dizisi araştırma konusu haline getirilmiştir. Araştırmada nitel yöntem esas alınmıştır. Bu çerçevede birinci sezonu on bölümden oluşan dizinin tüm bölümleri veri analizi tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda dijital dünyaya her yönüyle ayak uydurmuş, ölümü sonrasında sanal cennette varlığını sürdürebileceğine inanan bireylerin karşısında; gelenekçi, yer yer eski kafalı ve dindar olarak tanımlanan bireylerin konumlandırıldığı görülmüştür. İnanan, geçmişin değerlerini taşıyan dindar insan tipi ötekileştirilmiştir. Akılla ve gelişen teknolojiyle ölümlülük yazgısının değışebileceğine yönelik inancın ise pekiştirildiği anlaşılmaktadır. Dizide izleyiciye sunulan toplumsal sistemde, değer bağımsız ve salt ekonomik güçle bir tür sanal ölümsüzlüğe kavuşan şahsiyetler söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Din, Sanal Cennet, Transhümanizm, Ölümsüzlük

The Desire for Immortality and New Initiatives in the Digital Age: The Example of the “Upload” TV Series

Abstract

In connection with the development of artificial intelligence, the possibility of transferring of the memory to the virtual reality universe with digital possibilities and its possible reflections on the social and religious spheres have started to be at the top of the agenda more frequently in recent days. In this study, the TV series "Upload", which includes an attempt to create a virtual afterlife with advanced technology and virtual reality themes in relation to post-death in the digital age and one's search for immortality, has been made the subject of research. The research was based on the qualitative method. In this framework, all episodes of the series, whose first season consists of ten episodes, were evaluated with descriptive analysis technique and commented. As a result of the research, in the face of individuals who have kept up with the digital world and believe that they can survive in virtual paradise after their death; It has been observed that individuals defined as traditionalist, sometimes old-fashioned and religious are located. The religious person type who believes and carries the values of the past has been marginalized. It is understood that the belief that the fate of mortality can change with the mind and developing technology has been reinforced. In the social system presented to the audience in the series, there are personalities who are independent of value and who attain a kind of virtual immortality with pure economic power.

Anahtar Kelimeler: Media, Religion, Virtual Heaven, Transhumanism, Immortality

ATIF: Akkaya, Ü. H. (2022). Ölümsüzlük arzusu ve dijital çağda yeni açılımlar: “Upload” televizyon dizisi örneği. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 5(1), s. 201-226.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, harunakkaya@kayseri.edu.tr, orcid.org/0000-0002-9351-9711, Kayseri, Türkiye

Giriş

Ölüm sonrası bilinmezliği, korkuyu, umudu, heyecanı ya da gizemi düşünce ya da inanç olarak içinde barındıran bir alan olarak değerlendirilebilir. Yine bu alana ilişkin her türlü yeni unsur, hayali ya da kurgusal olsa dahi geçmişten günümüze hep ölümsüzlük arayışı içinde olagelmış insan için ilgi çekici görünmektedir. Ölüm ya da uzun yaşama dair yeni açılımlar cezbedici yanları ya da riskleri ile özellikle bilim-kurgu alanında farklı biçimlerde irdelenmiştir.

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, yapay zekâ ile ilgili çalışmalardaki hızlı ilerlemeler, biyoteknoloji ve genetik alanındaki gelişmeler hem transhümanizm hem de insanın ölümsüzlük arayışı meselesini gündeme yeniden getirmektedir.

Yapay zekâ, biyogenetik, robotik uzuvlar, benliğin dijital ortamlara aktarımı, insan ve makinenin birleşimi ve biyoteknoloji gibi popüler konu ve kavramların; yakın gelecekte, vatandaşlıktan tüzel kişiliğe, etik sorunlardan evliliğe hatta din alanına dek uzanan çeşitli soru ve sorunsallar ekseninde tartışma konusu haline gelmesi kaçınılmaz görünmektedir (Kafalı, 2019, s. 148).

Diğer yandan yapay zekâ ya da yeni ileri düzey teknolojiler çerçevesinde ortaya çıkacak sonuçların din olgusu ile ilişkisinin hangi boyutta gerçekleşeceği ya da mutluluk getirip getirmeyeceği hâlihazırda muğlak görünmektedir (Kafalı, 2019, s. 152). Gerek birey gerekse toplum için, üreticisi olduğu teknolojiye bağlı olarak ortaya çıkan gelişme ve sonuçlardan bağımsız bir gelecek tasavvuru düşünülemez. Özellikle inanan birey için dinler ya da değerlerin terk edilebileceği ya da bilinen anlamının büyük oranda dışına çıkabileceği savı inandırıcı bulunmayabilir. Ancak din ve değerlerin toplumsal hayattan uzaklaşarak bireysel alana çekilebilme olasılığı da yadsınamaz.

Örneğin yapay zekânın, dini inanç, dini duygu, dini tutum ve dini davranış boyutunda olumlu ya da olumsuz olası etkileri üzerine iddialar ve öngörüler olduğu gibi; benzer bir durum bireyin belleğinin dijital ortama aktarılması konusunda da söz konusudur. Bu konuda yaşanan tartışmaların gelecekte daha sık gündeme geleceği varsayılabilir.

Konuya ilişkin yakın dönemin çarpıcı örneklerinden birisi Microsoft firmasının ‘sanal sohbet robotu’dur. Amerika merkezli teknoloji firması Microsoft, ölen kimselerin bilgileri kullanılmak suretiyle bir tür sanal sohbet robotu oluşturmayı mümkün kılacak bir teknolojiye dair yeni bir patent almıştır. Ölen kişinin yakınlarının, önceden kaydedilmiş görüntü ve ses verileri ile oluşturulmuş sanal sohbet robotuyla iletişim kurması planlanmaktadır (Yurduneri, 2021).

Böylesi bir olanağın bireyin ölümü halinde kullanılacak bir dijital veri yedeği oluşturulması anlamına da geldiği anlaşılmaktadır. Şirket ayrıca belirli kişilerin görüntüleri, derinlik verileri ve videolardan elde edilen verilerle meydana getirilen 2 boyutlu ve 3 boyutlu modellerini de patente dahil etmiştir. Diğer yandan ölen bir kişinin dijital bir kopyasını oluşturma düşüncesi, ilk defa gündeme gelen bir yenilik olarak anlaşılmamalıdır (Yurduneri, 2021). Bu noktada ortaya çıkan kritik soru, sohbet edilenin tam olarak ‘kim’ ya da ‘ne’ olduğudur. Yapay zekâ ile oluşturulmuş veriye dayalı bir kurgu mu yoksa ölen yakınlara kısmi de olsa bir bağ taşıyan bir oluşum mu.

Meselenin önemli bir boyutunu da medya oluşturmaktadır. Bilim-kurguya dayalı dizi ve filmlerde şu an için ütopyik görünebilen pek çok şeyin işlendiği görülmektedir. Ancak geçmişin bilim-kurgu örneklerinin pek çoğunun da günümüzde gerçek hayatta bir karşılığı olduğu da bilinen bir gerçektir.

Medya, özellikle de televizyonun bireyin hayatını derinden etkileyen diğer teknolojik gelişmelere nazaran çok daha fazla etkiye sahip olduğu görülebilir (Esslin, 1991, s. 9). Günümüzde artık hemen her evde birden fazla televizyona rastlanabilmektedir. Toplumsal yaşam içerisinde varlık göstermeye başladığı andan günümüze dek yaşanan sürece bakıldığında, televizyonun insan

hayatına giderek artan bir biçimde dahil olduğunu görebilmek mümkündür (Çaplı, 2002, ss. 111-112). Her yapım için mutlak geçerli olmasa da izleyiciye aktarılmak istenen düşünceler, bir tür özdeşleşme imkanı oluşturan televizyon ile daha kolay bir şekilde aktarılabilir (Devran ve Basmacı, 2018, s. 111).

Film ya da dizileri ‘sadece bir film’, bizleri gündelik hayatın zorluklarından uzaklaştıran, biraz eğlendiren, geçici de olsa sorunların üzerini örten birer kurgu olarak görmek indirgemeci bir yaklaşım olacaktır (Diken ve Laustsen, 2016, s. 15). Televizyon ekranlarında gerçeği, gerçek dışı olanı, günümüzü, yarını, rüyayı ya da kurguyu düzenlenmiş ve yeniden biçimlendirilmiş biçimde görmek mümkündür (Morin, 2005, s. 202). Medyanın aynı zamanda toplumsal bir yansıması olduğu, toplum içerisindeki pek çok değer ve yaşama biçiminin medyada hayat bulduğu, bir başka deyişle sosyo-kültürel yapının bir temsili olduğu göz ardı edilmemelidir (Devran ve Gökşun, 2018, s. 41).

Medya ile ilgili gelişmeleri teknolojiden ya da farklılaşan toplumsal yapıdan bağımsız düşünmek gerçekçi olmayacaktır. Her yenilik ya da gelişme aynı zamanda kapitalist sistemin kuralları çerçevesinde ortaya çıkmıştır (Parsa, 2012, s. 31). Bununla beraber yıllar öncesinde “Televizyon kültürü şekillendirir mi yoksa yalnızca yansıtır mı” sorusu pek çok araştırmacı tarafından ilgi çekici görülmekteydi. Günümüz dünyasında televizyonun pek çok insan için içselleştirilen bir kültür haline gelmesiyle yukarıdaki soru ve benzer sorular büyük ölçüde geçerliliğini kaybetmiş görünmektedir (Postman, 2010, s. 92).

Günümüz medyasında her ne kadar istisnaları olsa da ‘din’ kutsal anlatmak, mesaj iletmek, ideolojileri farklı topluluklara yayma amacıyla değil de daha çok ticari bazı kaygılarla kullanılan bir araç biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Toplumda yaşanan din diğer toplumsal unsurlara benzer şekilde kâr getirdiği ölçüde biçim değiştirerek tekrar tekrar kullanıma sokulmaktadır (Okutan, 2009, s. 240). Sosyal hayatımızın önemli değişkenlerinden birisi olan ‘din’ her yeni teknolojik gelişmeden kısmen de olsa etkilenmekte ve kimi zaman yeni dijital teknolojilerle etkileşime girmektedir. Özellikle dijital iletişim teknolojilerinin yüksek oranda yaygınlaşması ve erişilebilir olması din alanındaki dijitalleşmenin etki alanını da artırmaktadır (Haberli, 2019, s. 312).

Diğer yandan dijital mecraların maddi temelli yapısı, dinin kutsallığı aleyhine işleyebilmektedir. Bunun neticesinde de kutsal olanın postmodern toplumda var olma çabası bir sorunsal haline gelebilmektedir (Gazneli, 2020, s. 55).

Filmler ya da televizyon izleyiciyi geçici olarak yapay bir cennete götürebilmektedir. Birey kendini yansıtabileceği ve sanal da olsa istediği gibi yaşamasını sağlayacak içerikler arar. Kısa süreli de olsa kendinden uzaklaşır, güler, ağlar, meraklanır, umutlanır kendini izlediği karakterin yerinde var sayar. Hayatı renk ya da anlam kazanır (Ellul, 2003, s. 393). Bununla beraber ekranda görülenler şüphesiz toplumdan bağımsız değildir, oradaki her unsur büyük ölçüde kendisini sosyal gerçeklik üzerine kurar (Sağır, 2017, s. 14). Şurası da unutulmamalıdır ki ekrana aktarılan, hayatın sosyal akışı içinden seçilen ve yeniden düzenlenerek izleyiciye sunulan her ögenin görünen yüzünün ötesinde farklı anlamları bulunabilmektedir (Yeğin, 2021, s. 1500). Bu noktada halk dini ya da resmi dinin ekrana yansıma biçimi, kısmen de olsa hayatın sosyal akışından bağımsız düşünülemez.

Filmlerde sunulan evren ile bireyin iradesi arasındaki ilişki, sadece kişinin seyredeceği filmi tercih etmesi noktasında kalmaktadır. Oysa birey gelişen teknolojiyle oluşturulan sanal evrende oyuncu, senarist ve yönetmen olarak istediği kurguyu sanal ortamda canlandırma imkânını bulmaktadır. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam dinine göre dilediği her şeyi gerçekleştirebilme gücü ancak Tanrı’ya aittir. Melek, cin veya şeytan gibi tinsel varlıklar dahi ölümlü, sorumlu ve yaptıklarından dolayı yargılanabilir varlıklardır (Tural, 2019, s. 30). Sanal dünyasını kurgulama noktasında bireye sunulan geniş olanakların, birey din ilişkisi üzerinde kayda değer sonuçlar doğurması kaçınılmazdır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de teknoloji ve din arasında bir etkileşim söz konusudur. Özellikle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler çeşitli dini düşünce ve edimlerimizde yeni alanlar açmıştır (İpek, 2021, s. 16); (Çuhadar, 2020, s. 244). Bir anlamda insanla ilgili olmakla beraber insandan bağımsız bir teknolojik-dinsel dönem tecrübe edilmektedir (Çuhadar, 2020, s. 257). Tüm bu gelişmelerin sonucu olarak, yeni medyanın muhafazakâr bireyler ve din üzerindeki etkileri daha çok irdelenir hale gelmiştir (Gazneli ve Sofuoğlu Kılıç, 2020, s. 198).

Günümüzde kurumsal bir boyut kazanan medya sosyal yapı içerisinde değişimlere neden olduğu gibi dinin aktarılmasında dönüşümlere, bireylerin din ile ilintili sorularının değişmesine yol açmıştır. Medya dini aktaran, temsil eden hatta kendi ölçütleri üzerinden şekillendiren bir aktöre dönüşmüştür (Kocabay Şener, 2019, s. 54).

Medyada din aktarılırken dini unsurların yeniden üretimi ve popüler kültürün bir parçası haline getirilmesi, dini olanın sıradanlaşabilmesi olasılığını gündeme getirmektedir (Hayta, 2020, s. 129). Neil Postman'ın bu bağlamdaki çözümlemesi dikkat çekicidir. Ona göre din hayatın içindeki diğer her şey gibi basitçe ve bir eğlence biçiminde sunulmaktadır. Böylelikle dini olan tarihi, belki de manevi yönünü yitirmektedir. Sonuçta dine ait olan ibadetler, gelenekler ve aşkınlık duygusu ötelenmekte ya da görünür olmaktan çıkmaktadır (Postman, 2010, ss. 144-146). Sinema ya da medya ile birlikte 'din' ile ilintili örtük ideolojilerinde izleyiciye aktarılabilirdi iddialar arasındadır (Okutan, 2009, s. 239). Tüm bunlar, medya araçlarının din üzerinde olumsuz etkileri olduğu yönündeki kanaatleri güçlendirmektedir. Bu tür kanaatlerin kökleri yüzyıllar öncesine kadar götürülebilir. Bu çerçevede kitle iletişim araçlarının dine olumsuz yönde etki ettiği yönündeki inancın ortaya çıkışı matbaanın icadına kadar götürülebilmektedir (Gazneli, 2020, s. 55).

Sosyal bilimlerle ilgili analiz ve değerlendirmelerde toptancı, genelleme içeren yaklaşımların bizleri doğru noktalara taşımayacağı bilinmektedir. Medya-din ilişkisi meselesinde de kimi zaman benzer bir bakış açısı ortaya çıkabilse de ortaya çıkan sonuçların bunu doğrulamadığı anlaşılmaktadır. Nitekim medyanın dinî inançları ve değerleri erozyona uğrattığı, yıprattığı ifade edilse de, dinlerin günümüzde de etkin biçimde varlığını devam ettirdikleri görülmektedir (Kirman, 2016, ss. 10-29).

Meselenin bir diğer boyutu da özellikle dinlerini yayma gayreti içerisindeki din mensuplarının medya araçlarını kullanım biçimidir. Din mensuplarının kimi zaman taraftar toplamak, kimi zaman güçlerini sağlamlaştırmak kimi zaman da mesajlarını geniş topluluklara ulaştırmak için kitle iletişim araçlarını kullandıkları bilinmektedir. Dolayısıyla yeni medya teknolojileri 'kutsal' olanın aktarılmasında önemli değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları kutsal olanı kendi nitelikleri çerçevesinde yeniden üretmek suretiyle dijital ortamlara dahil etmektedir. Buna bağlı olarak da yeni medya ortamlarında kutsal olan kutsal olmayan ayırımını da olanaksız hale getirebilmektedir (Gazneli, 2020, s. 67).

Meselenin son dönemde alanla ilgili yazıların dışında kongre ve sempozyumlar düzeyinde ele alındığı görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının da son dönemde konu ile ilgili önemli çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Bu sempozyum ve kongrelerden birkaçı şöyle sıralanabilir: Uluslararası Yapay Zekâ Transhümanizm Posthümanizm ve Din Sempozyumu (2021), Eğitim Bilimlerinde Dijital Dönüşüm: Metaverse Bilim Kongresi (2022), Metaverse ve Sağlık Sempozyumu (2022), 5. e-BEYAS 2022 Sempozyumu: Metaverse ve Bilgi Yönetimi (2022), İslam Hukuku Araştırmalarına Zemin Oluşturması Açısından "Yapay Zekâ" Sempozyumu (2022). Konunun kitap ve makaleler düzleminde de özellikle son dönemde artan bir ilgiye mazhar olduğu görülmektedir. Konu ile bağlantılı çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaktadır (Çuhadar, 2020; Dağ, 2018; Dağ, 2017; Akgül ve Ören, 2021; Gazneli ve Sofuoğlu Kılıç, 2020). Ancak yerli ve yabancı kaynaklarda doğrudan 'Upload' dizisini konu alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ölüm sonrası belleğin dijital ortamlara aktarılmasına yönelik başka yapımlara da rastlamak mümkündür. İngiliz yapımı ‘Black Mirror’ dizisinin ‘Sun Junipero’ adlı bölümü benzer bir konuyu işlemektedir. Sun Junipero ile ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Çalışmalarda konunun, film tekniği açısından, sanal gerçeklik açısından, yapay zekâ ve simülasyon evrenler açısından ve distopik açıdan incelendiği görülmüştür (Çifteci, 2018; Oktan, 2021; Soykan, 2020; Wulandhani ve Wijaya, 2019). Bu çalışmanın farkı ise konunun din sosyolojisi perspektifinden ahiret inancı ve ölümsüzlük kavramları ekseninde ele alınmasıdır.

İnceleme konusu haline getirdiğimiz yapım, kapitalist bakış açısının egemen yapısı üzerinden göndermeler yapmaktadır. Kimi zaman eleştiri kimi zaman da realiteyi ortaya koyma eksenindeki bu göndermeler, teknoloji-transhümanizm-medya-din sarmalında ekonominin olası yerine ilişkin önemli alt mesajlar içermektedir. Neticede ekonomi, ölüm üzerinden hem sınıflar arası çatışmanın kaynaklarını ortaya serer, hem de toplumsal tabakalaşmayla aynı izleği takip eder (Sağır, 2017, s. 306). Ekonomik baskılara ve yaygın vaatlere rağmen teknolojiye erişimde hala eşitsizlikler mevcuttur (Atif ve Chou, 2018, s. 152). Upload dizisi de bir yandan bu gerçekliği hatırlatırken bir yandan da gelecekte karşılaşılabilecek olası sorunları yeniden gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada, dijital çağda ölüm sonrası ve kişinin ölümsüzlük arayışı ile ilintili olarak, ileri teknoloji ve sanal gerçeklik temalarıyla yoğrulmuş bir tür sanal ahiret (virtual afterlife) yaratma girişimi içeren Upload dizisi araştırma konusu haline getirilmiştir. ‘Sanal ölümsüzlük’ iddiası Upload dizisindeki kurgulanma biçimi üzerinden analiz edilmiştir. Araştırmada nitel yöntem esas alınmıştır. Bu çerçevede birinci sezonu on bölümden oluşan dizinin tüm bölümleri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiş ve ulaşılan verilere bağlı temalar ekseninde yorumlanmıştır.

Dizi dijital bir yayın platformu olan Amazon Prime Video’da yayınlanmaktadır. Amazon Prime Video veya kısaca Prime Video, Türkiye’de Türkçe dublaj ve altyazı seçenekleri ile kullanıcıya ücretli abonelik üzerinden video akışı ve kiralama hizmeti sunan bir kuruluştur (“Amazon Prime Video”, 2022).

Upload adlı dizi, genel olarak ölüm sonrasına yönelik olarak oluşturulmuş, kişinin belli bir ücret karşılığında dijital alana aktarılmasını ve sonrasında yaratılmış bu sanal gerçeklik alanında (ya da dizide geçen tabirle sanal cennette) yaşadıkları ve bu dünya ile süregelen bağı üzerine kurulmuş bir hikâye örgüsü ile karşımıza çıkmaktadır.

Dizi 2033 yılında geçmektedir ve teknoloji ciddi anlamda ilerlemiştir. Yeni teknolojik gelişmelerden birisi de insan belleğinin ölüm sonrasında dijital ortamlarda varlığını sürdürebilmesidir. Ana kahraman Nathan Brown, 27 yaşında, maddi durumu iyi olan, işinde başarılı genç birisidir. Teknoloji alanında çalışmalar yapan Nathan ani bir kaza geçirir ve dijital aktarım süreci sevgilisinin zoru ile hızlıca başlar. Kazada yaralanan Nathan’a hastanede ‘ameliyat’ veya ‘yüklenme’ şeklinde iki seçenek sunulur (“22 Dakika”, 2022). Sevgilisinin ve etrafındaki diğer sağlık personellerinin de baskısıyla Nathan yüklenmeyi seçer bu seçimi sonunda ölecek belleği dijital ortama aktarılır. Böylelikle bir tür sanal cennet vaadi içeren dünya ile iletişimin de var olduğu dijital ortamda hikâye başlar.

Hemen her şeyin parasal değerlerle ifade edildiğini gördüğümüz yapımda, ölüm sonrasına taşınan alışveriş ya da reklam gibi unsurlar dikkat çekicidir. Kişi parası ölçüsünde sanal bir ahiret bir başka ifadeyle sanal bir cennet satın alabilmektedir. Dizide kurgulanan sanal evren tasvirinin ayak sesleri sayılabilecek bazı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Çoğunlukla arz talep dengesi içinde varlığını sürdürmekte olan ekonomik ve sosyal hayat dinamiğinde bu meselenin teorik tartışmaları yapılmıştır. Ayrıca günümüzde ‘cyronics’ ve ‘metaverse’ gibi yeni teknolojiler ekseninde çalışmaların yapılıyor olması bu mevzunun pratiğe dönüşmeye başladığına dair önemli bir gösterge sayılabilir. Üzerinde düşünülmesini hak eden bu durum, içinde barındırdığı dini, ahlaki, toplumsal kodların önemine binaen analiz edilmeye çalışılmıştır.

Dizi içerisinde fazlaca dinsel içerikli diyalog ve gönderme yer alması da dizinin üzerine oturduğu ana temanın mitolojide ve dinlerde önemli bir yeri olan ölüm ve ölüm ötesi üzerine odaklandığı anlaşılmaktadır. Dizi her ne kadar aşk, komedi, dram ve bilimkurgu öğeleri ile harmanlanmış bir yapıya olsa da geleceğe dair felsefi, teknolojik, dinsel kurgusu ile tartışmaya açtığı önemli meseleler göz ardı edilemez. Bu bağlamda yukarıdaki ana temalar ekseninde Upload dizisi ve gündeme getirdiği tartışma konuları dini toplumsal boyutları ile tartışılmıştır.

A. Ölüm, Ölümsüzlük ve Ölüm Ötesi

“Herkes cennete gitmek ister ama kimse ölmek istemez. Joe Luis” (“Vikisöz”, 2021).

Bireyin hayatındaki en temel gerçekliklerden olan ölüm, hayatın içinde mutlak bilinen ancak kaçınılmaz sonudur (Tanhan, 2013, s. 184). Sözlükte ‘ölüm’: “Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat” olarak ifade edilmektedir. Halkbilim sözlüğünde ise “Ruhun gövdeden ayrılmasıyla açıklanan evrensel halk inancı” olarak tanımlanmıştır (“Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, 2021)

İnsanoğlu tarihin başlangıcından günümüze ölümün anlamı, ölüm ötesi ve ölümün bir son olup olmadığı meselesini düşünmekten uzak kalamamıştır (Yanık ve Kara, 2016, s. 158). Üzerine yoğunlaştığında insanı korkutan ve etkileyen önemli olgulardan birisi ölümlü bir varlık olduğunun bilincinde olmaktır (Piyadeoğlu, 2021, s. 486).

Bir başka ifadeyle ölüm, canlı herhangi bir varlığın kendini yenileme becerisinin yitimidir. Canlıdaki bir ya da daha fazla organ işlevlerini yerine getiremez hale gelmiş ve bununla bağlantılı olarak hayat sona ermiştir (Çobanlı ve Salt, 2001).

Ölüm olgusu, insanoğlu için kaçınılmaz ontolojik bir gerçeklik olmuştur. İlk insandan günümüze varlığını korumuş olan bu olgu Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji ve Antropoloji olmak üzere pek çok bilimsel disiplinin önemli araştırma alanlarından birisini oluşturmuştur (Ayten, 2009, s. 86). Mitolojik ve dini metinlerde de sıkça farklı boyutlarıyla yer bulan ‘ölüm’, insanoğlunun her an yüz yüze gelebildiği ve kaçamadığı bir gerçekliktir.

Geçmişten günümüze insanların yaşam sürelerine bakıldığında Eski Yunan’da ortalama ömrün 20 yıl, Roma’da 22, Ortaçağ İngiltere’sinde 33, 18. Yüzyıl Avrupası’nda 36 ve 90’lı yıllarda ise yaklaşık 70 yıl olduğu görülmektedir (Hick, 1990, s. 236). Günümüzde Türkiye İstatistik Kurumu 2017-2019 hayat tablolarına göre ise Türkiye’de yeni doğanlar için beklenen yaşam süresi 78,6 yıl olarak ifade edilmiştir (TÜİK, 2022). Bu durum bireyin ölüm karşısında kendisini daha güçlü ve korunaklı bir konumda görebilmesini mümkün kılmış ve sağlık alanındaki bilgi ve teknoloji artışı, ortalama ömür süresini uzatarak ölüm karşısındaki gücün daha da ileri taşınabileceğine yönelik bir algı oluşturmuştur.

Ölümü duymak ya da ölümlü yüz yüze gelmek çoğunlukla istenmeyen, acı ve korkutucu bir tecrübe olarak deneyimlenir. Pek çok farklı bilim dalı ölümü inceleme konusu yapmıştır. Din ve inanç alanında da ölüm olgusu, merkezi bir konumda yer alır. İnanan bireyin inanç sistemine göre, insan yaratılmış ve ona can verilmiştir, dolayısıyla yaşamı sonludur. Ölüm sonrası ise insanın yaratıcı ile olan iletişimine bağlı olarak şekillenir. Birey öldükten sonra hem yaratıcısına hem de içinde yaşadığı topluma ve insanlığa yönelik sorumlulukları çerçevesinde hesap verecektir. Bu çerçevede iyi tarafta yer alanlar ödüllendirilecektir. Bireyin inanç ve davranışa yönelik tercih ve tutumlarının oluşmasında ölüm ve ölüm ötesine dair inancın en önemli hususlardan birisi olduğu söylenebilir.

Ölümün bedensel manada bir son oluşu, bunun yanında ruhun varlığını sürdürmesine yönelik inanç, geçmişten günümüze pek çok inanç sisteminde ortak bir söylemdir (Köknal, 1998, s. 126). İnsanın yok oluş kaygısı düşünüldüğünde ruhun ölümsüzlüğü meselesi hayata dair önemli bir motivasyon kaynağı gibi görünmektedir. Böylelikle dünya hayatı ya da ölüm, bir tür geçiş aşaması

olarak kabul görmekte ve ruhun ölümsüzlüğüne olan inanç gerek yaşama gerekse ölüme dair kaygılarda önemli bir rahatlatıcı unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Yahudiler ölümü ağır bir ceza ve korkunç bir gerçek olarak görürken; Hristiyanlıkta ölüm yalnızca bedenün yitimi ve yaşamın daha güzel bir biçime bürünmesi olarak algılanmaktadır. İslam'da ise ölüm, ruhun bedeni terk ederek Allah katına yükselmesi olarak bilinmektedir (Çobanlı ve Salt, 2001).

Ölümlle bağlantılı olarak ahiret inancı hemen her toplum ve kültürde var olan bir inançtır. Bu inanç adalet duygusunun bir uzantısı olarak da görülmektedir. Ahiret inancı neticede inanan bireyin dünya hayatı sonunda eylemleri çerçevesinde acı çekmeye ya da mutluluğa ulaşacağı (Turner, 2004) bir öte dünya fikri ile bağlantılıdır. Ölüm ötesi ile ilgili temel unsurlardan olan Cehennem inancı ve bu inancın korkutucu boyutlarıyla yaşamı biçimlendirdiği göz ardı edilemez (Turner, 2004, s. 13). Bu bağlamda, çalışmada ölüm ya da ölümsüzlük ile ilgili yeni gelişmelerin ahiret inancı ekseninde gündeme getirebileceği olası sorular da irdelenmiştir.

Mitolojide de insanın ölümsüzlük arayışına yönelik anlatıların mevcut olduğu bilinmektedir. Örneğin Gılgamış Destanında şu ifadelerle rastlanmaktadır:

“Gılgamış'ın tanrısı Enlil, Gılgamış'a insanoğlunun ancak büyük bir eser bırakarak ölümsüzlüğe erişebileceğini öğütler ve bunun üzerine Gılgamış ölümsüzlüğe ulaşma serüvenlerine başlar. Utnapiştim ölümsüzlüğün sırrını bilen bir bilgedir. Utnapiştim'i bulan Gılgamış, onun verdiği ölümsüzlük otuyla gençliğine yeniden dönecek ve ölümsüzlüğe kavuşacaktır. Ama Gılgamış ölümsüzlük otunu yemeye fırsat bulamadan onu bir yılanı kaptırır ve böylece ölümsüzlük elinden kayıp gider” (Bottero, 2013).

Sümerler'in Gılgamış destanında, Gılgamış karakterinin ölümsüzlük arayışı neticesinde bulmuş olduğu ölümsüzlük otunun yılan tarafından çalınması olayı, yılan yüzünden insan türünün Cennet'ten çıkarıldığını ifade eden Tevrat'ın anlatımı (Yaratılış 3: 1-24) ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de de (Tâhâ 20/120), Âdem'i kandırmaya çalışan şeytanın, Âdem'in aklını çelmek için ona ölümsüzlük ağacından bahsettiği anlatılmaktadır. Önce Gılgamış destanının daha sonra da Tevrat'ın 'ölümsüzlük' ve 'yılan' hakkında anlattığı hikâyeler, ölümsüzlüğün adeta insanoğlunun avucundan kaçan bir ütopya olarak görüldüğü izlenimini vermektedir (Tural, 2018, ss. 50-51).

İnsanın ölüme bakışı, yaşadığı çevrenin dini, toplumsal ve kültürel yapısından etkilenmektedir. Bazı insanlar ölümü doğal bir son olarak görürken, bir kısmı da felaket olarak algılayabilmektedir. Dünya üzerindeki varlığı hassas dengeler üzerine kurulu insanoğlu için ölüm ve yok olma korkusu, onun tutum ve davranışlarında önemli bir belirleyici unsur olmuştur. Bu çerçevede insan kimi zaman dinî kimi zaman felsefi kimi zaman da bilimsel birtakım yollarla yok olmaktan kurtulmak için çareler aramıştır (Bulgen, 2011, s. 64). Ölümsüzlük ya da ölüm sonrası varoluş, güncelliğini yitirmeyen önemli sorunsallardandır. İnsanın sonsuz hayata dair beklentisi, teistik dînî inançlarda 'yeniden diriliş' inancıyla anlamını bulurken, felsefe alanında ise ruhsal ölümsüzlüğe dair tezler üretilmektedir (Kavşut, 2018, s. 433).

Düşünce tarihinde ruh beden ilişkisi üzerinde sistemli bir biçimde duran ilk filozof Platon olmuştur. O, Phaidon diyalogunda ruhun ölümsüzlüğü öğretisini detaylı biçimde ele alır. İlgili diyalogda ruh ve bedenün birbirinden ayrılması ölüm olarak değerlendirilmiş, ruhun geri kalan yoluna yalnız başına devamı ise ölümsüzlük olarak değerlendirilmiştir (Platon, 2001).

Heidegger ise ölümü basit bir son olarak görmemektedir. O'na göre yaşamın içinde yer alan ve yaşamı olumlu anlamda etkileyen, kişiye sınırları fark ettiren bir olgudur. Ölüm yalnızca bireyin kendisinin deneyimlediği bir çeşit dünya içinde olmama durumudur (Heidegger, 2000, ss. 280-300).

Bauman'a göre modern öncesi dönemde 'evcil' durumdaki 'ölüm', aklın öne çıktığı modern dönemde 'vahşileşmiştir'. Buna bağlı olarak bireylerin ölümle başa çıkma taktikleri de çeşitlenmiş

ve nitelik değiştirmiştir (Özoran ve Mermer, 2018, s. 308). Yine Bauman insan aklına ve iradesine direnen ve onlara karşı koyan şeyleri tiksindirici olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla bireyin biyolojik ölümü insan aklı ve tercihlerine karşı bir tür meydan okuma olarak görünmektedir (Bauman, 2013, s. 230). Bauman ölümü yorumlarken insanın sefaletinin gerçek sebebini ölüm ve fanilik olarak görmektedir (Bauman, 2018, s. 250).

Giddens ise ölümü yalnızca erken, olağanın dışında ve beklenmedik olduğunda bir problem olarak görmektedir (Giddens, 2010, s. 255).

Baudrillard’a göre ise ölüm ve bireyin ölümden uzak kalma çabası düşünüldüğünde, hayata dair verilen emeğin esin kaynağı pek çok yerde geciktirilmiş ölüm olarak karşımıza çıkar. Bir başka deyişle insanın çabası geciktirilmiş ölümün bizzat kendisidir (Baudrillard, 2016, s. 79).

Ölüm olgusunun algılanma ve anlamlandırılma süreçlerinde hem toplumsal ve kültürel değişkenlere hem de bireysel faktörlere bağlı farklılıklar olduğu bilinmektedir (Zafer, 2019, s. 66). Örneğin ölümün tecrübe edilmesinde de ölenin çevresi bakımından bazı değişimler olmuştur. Kişinin ölüme doğru yolculuğu artık sıkça yalnız bir hastane odasında ya da yoğun bakım yatağı üzerinde olmaktadır (Hick, 1990, s. 239). Ölüm aile ya da en yakınlarla birlikte deneyimlenen bir olgu olmaktan çıkmaya başlamıştır.

Ölüm sonrası geride kalanlar içinse görece bir travma hali söz konusudur. Özellikle kişinin pek çok şey paylaştığı en yakını kaybetmesi yaşanan travmanın derinliğini de artıracaktır. Kübler-Ross ölenin yakınlarının deneyimledikleri durumu beş psikolojik evre üzerinden açıklamaya çalışmıştır (Erten, 2011). Bu evreler: İnkâr, Öfke, Pazarlık, Depresyon ve Kabul evreleri olarak sıralanabilir (Kübler-Ross ve Kessler, 2014). Yaşanan travmanın ölen ve ölen yakınlarının gündelik yaşamlarıyla beraber sosyal çevrelerine ve topluma olası yansımaları düşünüldüğünde, kişi ve yakınları için ölümden olabildiğince uzak kalmaya çalışma çabası da anlaşılabilir görünmektedir. Ölüm ve sosyo-kültürel çevre ile ilintili dönüşümlere (Arı, 2021, s. 133) bir diğer örnek ölümün evden, aile ortamından uzaklaşmasıdır. Günümüzde ölüm yataklarımızdan uzağa taşınmıştır. Artık hayatın son evreleri genellikle hastane odalarında tedavinin sona ermesiyle ortaya çıkan bir nevi teknik bir durumdur (Sağır, 2017, s. 288).

Günümüzde kapitalist sistemin bir yan ürünü olarak ölümün de bir tür endüstriye dönüştürüldüğü bilinmektedir. Amerika’da “death industry” adı verilen başlı başına bir sektör bulunmaktadır. Ölünün giydirilmesinden makyajına, hatta törensel biçimde sergilenmesine (Sağır, 2017, s. 32) kadar pek çok şey artık bu endüstriden hizmet alımı yoluyla yapılmaktadır.

Ölümlerle birlikte akla gelen bir diğer önemli olgu ölümsüzlüktür. Belki insanın yeryüzü serüveninin en başından bu yana pek çok insan için ölümsüzlük farklı görünümde de olsa, bu anlamda bir arayışın orijini olmuştur. Tarihsel anlatılarda farklı çözüm arayışları, deneme ve deneyimleri görmek mümkündür. Günümüzde de bu arayışın kimileri için bittiği söylenemez. Hatta bireylerin eylemlerinin daha da ötesi bazı kurumların ve sektörlerin ortaya çıkmasının orijini “ölümden kaçma” ve “ölümsüzlüğe ulaşma” motivasyonlarının etkili olduğu iddia edilmektedir (Özoran ve Mermer, 2018, s. 308).

Geçmişte ölümlü olma durumunu bilinen anlamda değiştiremeyeceğini anlayan insan, moderniteyle birlikte akli (ve yapay zekâyı) kullanarak bu konuda düzenlemeler yapabileceği, ölümlülük yazgısını değiştirebileceğine dair bir inanişeye yönelmiş görünmektedir (Özoran ve Mermer, 2018, s. 313).

Teknoloji ve bağlantılı olarak sağlık alanındaki her yeni gelişme insanoğlunun ölümsüzlük arayışını akla getirmektedir (Durmuşoğlu ve Ataman, 2018, s. 127). Bu çerçevede yedek ya da üretilmiş organlar, genlerle ilgili ileri mühendislik çalışmaları, klonlama denemeleri salt teknolojik

bir gelişme olarak görülemez (Durmuşoğlu ve Ataman, 2018, s. 146). Bir anlamda insanoğlu tüm bu çabalarıyla ölüme ve yaşlanmaya karşı bir savaş vermektedir.

Ölümsüzlük arzusu bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmelerle bağlantılı olarak farklı boyutlara taşınmıştır. Varlığın ölüm sonrası, öte dünyada ölümsüzlük kazanması inaniş ve düşüncesine, bu dünyada teknik imkanlarla erişilebilecek ölümsüzlüğe dair yeni düşünce ve arayışlar eklenmektedir (Demir, 2018, s. 99). Yakın zamanda gündemde yerini alan yapay zekâ, benliğin dijital ortamlara aktarılması, biyoteknoloji, transhümanizm, sanal gerçeklik ve neuralink gibi kavramlar insan hayatının uzunluğu, kalitesi ya da sınırları konusunda yeni alanlar açtıkları gibi yeni tartışma konularını da gündeme taşımışlardır. Bu durum da materyalist dünya görüşünün güç kazanması sonucunu doğurmaktadır.

B. Posthümanizm, Transhümanizm, Cyronic ve Ölümsüzlük Arayışı

İnsanın ölümsüzlük arayışını, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ekseninde ele alıca karşımıza pek çok kavram ve yeni teknoloji çıkmaktadır. Transhümanizm, cyronic, anti aging, neuralink, biyoteknoloji, klonlama, belleğin androide aktarımı, nanomakineler, robotik teknolojiler, robot insan bağı bunlardan bir kısmıdır. Bu kavramlardan bazılarını konu ile ilgili bakımından açmakta yarar görüyoruz.

Transhümanizm: Günümüz bilgisayar teknolojileri ve biyoteknolojiadaki hızlı gelişmeler ‘transhümanizm’ kavramını gündeme getirmiştir. Transhümanizm teknoloji çağının ortaya çıkardığı yeni bir felsefi kavram ve hareket (Demir, 2018, s. 95) olup nanoteknoloji, klonlama, yapay zekâ gibi teknolojilerin birey üzerinde kullanımını öneren bir bakış açısını içermektedir (Demir, 2018, s. 96). Transhümanizmde, insanın gerek zihinsel gerekse bedensel anlamda kodlanması ve kontrol altına alınabilmesi söz konusudur. Diğer yandan ihtiyaç halinde ileri teknoloji ile oluşturulmuş ikame organların insanı daha üst noktaya taşımak adına kullanılabilmesi gündeme gelebilmektedir. Hayat serüveninde ölümsüzlük arayışı içerisindeki insan, bu uğurda zekâ düzeyini artırmak ve bedensel eksikliklerinden teknoloji ile sıyrılmaya çalışarak bir nevi ölümsüz olmaya niyetlenmekte, böylelikle bir anlamda hümanizmden transhümanizme geçmeye çabalamaktadır (Demir, 2018, s. 97). Transhümanizmde amaç; insanı robotlaştırmak değil, uzun ömürlü, üstün zekâlı ve üstün güçlerle donanmış sağlıklı bireyler ortaya çıkarmaktır (Demir, 2018, s. 97).

Transhümanizm, biyolojik ve teknolojik yöntemlerle insanın mevcut durumunu daha ileri taşımayı hedefleyen bir yönelimdir (Dağ, 2018, s. 91). Bununla beraber böylesi bir uğraş neticesinde ortaya çıkabilecek insansı varlığın tam bir insan olarak tanımlanamayabileceği yönündeki iddia da ciddi anlamda düşündürücü görünmektedir (Aydeniz, 2020, s. 372).

Cryonics (Kriyojenik beden dondurma): İnsanın ölümsüzlük arayışı ile bağlantılı bir diğer kavram ‘cyronics’dir. Çok düşük sıcaklıklarda dokunun ya da hücrelerin yüzyıllarca korunabileceği koşulların oluşturulabileceği düşünülmektedir. Canlılar için -120 derece altında olan bu sıcaklık düzeyine kriyojenik sıcaklık (Best, 2008) denmektedir. ‘Cyronics’ adı ile anılan beden dondurma işlemi 1960’lı yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların teorik temelleri Robert Ettinger (1918-2011) tarafından yazılan ‘The Prospect of Immortality’ (ölümsüzlüğün olasılığı) kitabı ile gündeme gelmiştir (Best, 2008). Cryonics(“Cryonics Institute”, 2022) adı ile ücret mukabili dondurma ve zamanı gelince yeniden çözme hizmeti veren şirkette pek çok insan donmuş vaziyette hastalık, yaşlılık ya da ölüm riskinden uzak kalabileceğini umduğubir zamanda uyanmak için beklemektedir.

Neuralink: Nöralink ya da Neuralink Corporation, Elon Musk ve beraberindeki sekiz nörolog bilim adamınca, implante edilebilir beyin-makine arayüzleri geliştirmek maksadıyla 2016’da San Francisco’da kurulmuş Amerikan nöroteknoloji şirkettir. Şirket kuruluşundan günümüze çeşitli üniversitelerden birçok ünlü nöro bilimcinin katılımıyla büyümesini sürdürmüştür. Elon Musk’ın kurucusu olduğu şirket önemli nörolojik rahatsızlıkları tedavi etmek için aygıt geliştirmeyi

hedeflediğini iddia etmektedir (“Neuralink (Vikipedi)”, 2022). Bir tür beyin makine eşleşmesini baz alan proje transhümanizm kavramıyla birlikte düşünüldüğünde daha iyi anlaşılabilir.

Yukarıdaki kavramlar ve benzeri pek çok kavram insanların “sonsuz yaşamı isteme” arzusuna bir tür gönderme (Sağır, 2017, s. 289) olarak kabul edilebilir. Kaldı ki bilim ve teknoloji alanındaki pek çok yeni gelişme, insanı ölümsüzleştirme çabasının teori ve pratikteki karşılığı olarak da anlaşılabilir (Sağır, 2017, s. 306). İnsan ve makinenin sınırlarının gün geçtikçe daha da bulanıklaşması (Mitchell, 2006, s. 109) bu durumun önemli göstergelerinden birisi olarak da kabul edilebilir. Yine biyoteknoloji alanında son dönemde sıkça ortaya çıkan (Hamilton, 2003, s. 268) yenilikler de bu göstergelerdendir.

C. Yeni Medya Sistemleri, Dijital Televizyonlar

Karasal yayıncılıktan dijital uydu yayıncılığına doğru ilerleyen, yayın kalitesi ve olanakları anlamında önemli gelişmeler kaydeden televizyon yayıncılığı, günümüzde internet altyapısını da kullanmak suretiyle yeni bir boyuta taşınmıştır. Yüksek yayın kalitesinde zengin ve güncel içeriklerin sunulduğu, çoğunlukla ücretli yayın yapan bu yeni pazarda küresel pek çok yayıncı yer almaktadır. Gün geçtikçe küresel yayıncıların yanı sıra yerel dijital yayıncılarda pazarda yerini almaktadır.

Hızlı teknolojik gelişmelerin de bir neticesi olarak ortaya çıkan dijital televizyonların içeriğini, hâlihazırda var olan yapımlar ve yayıncıların kendi platformlarına özel hazırlanmış belgeler, filmler ya da sezonluk diziler oluşturmaktadır (Anbarlı, 2019, s. 81). Medya alanında ortaya çıkan bu yeni dönemle sunulan çeşitli içeriklere yönelik bir hızlı tüketim süreci de doğmuştur (Diker, 2019, s. 5). Hangi platformda olursa olsun, TÜİK verilerine göre özellikle pandemi döneminde en fazla yapılan sosyal faaliyet %94,6 ile TV izlemek olmuştur (TÜİK, 2021). Bu da internet çağında televizyonun hala popülerliğini yitirmediğinin göstergelerinden birisidir.

Yeni dönemde ortaya çıkan internet tabanlı dijital içerik sağlayıcıları ile izleyicinin zaman kısıtlaması kalkmış ve seçenekleri artmıştır. Teknolojik gelişmeler yüzlerce kanal ve içerik sunabilen yayıncıları ortaya çıkarmıştır. Günümüzde ise farklı yayın platformlarının da kullanıldığı ve çabucak benimsendiği oldukça farklı ve zengin bir içeriğe sahip bir yayıncılık alanı karşımıza çıkmaktadır. (Gunter, 2010); (Anbarlı, 2019, ss. 88-89); (Gerbarg ve Noam, 2004); (Lobato, 2018); (Aguiar ve Waldfogel, 2018). Kaldı ki dijital medya platformları, televizyonun dönüşümünü de derinden etkilemiştir (Özkent ve Can, 2021, s. 674). Dolayısıyla belli muhtevayı üretmek, paylaşmak ya da izlemek geçmişe göre daha basit ve ekonomik hale gelmiştir (Yengin ve Ormanlı, 2020, s. 83). Bu gelişmelere paralel olarak izleyicilerinin tercih ve izleme alışkanlıklarının dönüşümü de kaçınılmaz olmuştur. Artık günümüzde izleyici aylık ya da yıllık belirli ücretler ödemek suretiyle çok sayıda film ve dizi içeriğine erişebilmektedir. İnternet dizilerinde sezon mantığı geliştirildiği için bir ya da daha fazla sezon arka arkaya izlenebilmekte zaman ve mekan sınırlaması olmaksızın sunulan içerik tüketilebilmektedir (Yengin ve Ormanlı, 2020, s. 83).

HBO Max, Netflix, Hulu, Amazon Prime öne çıkan küresel yayıncılar olarak sıralanabilir. Dijital yayın platformlarının Türkiye pazarına girişi 2016 yılı sonrasına rastlamaktadır. İlk olarak Netflix’in ardından Blu TV sonrasında Puhu TV Mobi ve Exxen gibi platformlar pazara dahil olmuştur (Sarı ve Sancaklı, 2020) (Yeğin, 2021, s. 1499). Halihazırda dünya çapında 200 milyona ulaşan abone sayılarıyla Netflix ve Amazon gibi platformlar küresel TV pazarının önemli unsurları haline gelmiştir (Özel, 2020, s. 117). (Wayne, 2018, ss. 725-726). Tüm bu süreçlerle bağlantılı olarak dijital platformlar üzerindeki yayıncı içerik sayısındaki yükseliş, ilgi çeken içeriğin aranmasını ve bulunmasını güçleştirmiştir (Başer ve Akıncı, 2020, s. 870) Çoğunlukla belirli bir ücret karşılığında erişilebilen bu yayın platformları dışında aynı içerikleri yasadışı biçimde izleyiciye internet ortamında sunan ve reklam gelirleriyle ayakta kaldıkları anlaşılan kişi ya da grupların varlığı da söz konusudur.

D. Yöntem

Bu çalışmada ücretli bir yayın ve içerik platformu olan amazon prime videoda yayınlanan ve on bölümden oluşan "Upload" adlı televizyon dizisinin birinci sezonu araştırma evrenini oluşturmuştur.

Televizyon dizisi formatındaki yapı, komedi, bilim-kurgu-dram türünde olup Mayıs 2020'den itibaren ilk sezonu ile seyirciyle buluşmuştur. İkinci sezonu için de çalışmalara başlanan dizinin, 2020 yılında yayınlanan birinci sezonunun on bölümü çalışma kapsamında ele alınmıştır. Dizide reel dünyadan bireysel, toplumsal ya da ekonomik anlamda izler taşıyan ilginç bir sanal dünyanın kurgulandığına tanık olunmaktadır. Teknoloji günümüze göre daha da gelişmiş, reel yaşamın sınırlarını aşmış ve ölüm ötesine yönelik bir alana girmiştir. İçerik analizi ve betimsel analiz yöntemiyle incelenen dizide toplumun geldiği nokta, belki insanın varoluşuyla denk bir olgu olan ölümsüzlük arayışı ekseninde farklı boyutlarıyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sürecinde ilgili dizinin tüm bölümleri izlendikten sonra, gerekli değerlendirme ve çıkarsamalar yapılmış, benzer çalışmalardan da istifade edilmek suretiyle kodlamaların yapılacağı ana temalar belirlenmiştir. Dizide işlenen ana tema her bir bölümde ağırlıklı olarak yer bulduğu için dizinin her bölümü değerlendirme açısından önemli görünmektedir.

Ölüm ötesine ilişkin dini ve toplumsal düşünce, inanış, tutum ve eylemleri içeren her sahne birer ileti olarak kabul edilmiştir. Bu iletiler üzerinden ana temalara ulaşılmış ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmada nitel yöntem esas alınmıştır. Bu kapsamda birinci sezonu on bölüm olan dizinin tüm bölümleri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

Betimsel analiz tekniği elde edilen verilerin önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenip yorumlandığı bir tekniktir. Betimsel analizde doğrudan alıntılara sıkça yer verilir. Temel amaç, ulaşılan bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 224). Betimsel analizle ham veriler okuyucunun anlayabileceği ve dilerse kullanabileceği şekle sokulmaktadır (Coşkun, Altunışık, Bayraktraoğlu ve Yıldırım, 2015, s. 324). Betimsel analiz var olan tanımlar ve yeni gerçeklerin bulunmasına zemin hazırlamaya çalışır (Travers, 1978).

E. Bulgular

"İyi yaşanmış bir ömrün ve iyi planlanmış bir yüklemenin mükâfatı nedir? İnsanın tasarlayabileceği en kusursuz doğal güzellik. En güzel günleriniz hayatınız bittikten sonra başlayabilir. Başardınız. Horizen'in Lakeview'ini hak ediyorsunuz." (Sezon 1, Bölüm 1: 00:00:05 --> 00:00:33)"

Hayatın bitişinin bir son olmayacağı ve ölüm sonrasında daha güzel günlerin kişiyi, daha doğrusu parayı vereni beklediği reklamıyla başlayan dizi; teknoloji, medya ve kapitalizmin ölüm sonrasına yönelişine ilişkin önemli bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Dinler erdemli bir dünya hayatının sonrasını ödül ve mutlulukla betimlerken bu yapımdaki söz konusu gelecekte erdemli yaşamın söz konusu edilmediği; yeterli miktarda parayı toparlayabilenin ölüm sonrasında güzel bir gelecekle kendisini ödüllendirebileceği vurgulanmaktadır. Böylelikle yapı, dinlerin doğru davranışlar ve ahlak ile inananlar için sosyal hayatı düzenleyen boyutlarını da kendince tartışmaya açmaktadır. Sanal cennete erişebilmek yeterli paranız var ise dil, din, cinsiyet, ırk ayrımı olmadan girişimde bulunabilirsiniz. Bununla beraber dünya hayatında erdemli ya da ahlaklı olup olmadığınızın, kısacası iyi bir insan olup olmadığınızın bir önemi yoktur.

Çalışmanın bu bölümünde on bölümlük dizideki diyaloglardan yola çıkarak betimsel analiz tekniğiyle elde edilen bulgular ortaya konmuş ve yorumlanmıştır. Değerlendirme dizide öne çıkan belli başlı bazı ana temalar üzerinden yapılmıştır.

1. Dizide Sunulan Temel Tipler

Filmlerde ya dizilerde genellikle hikâyenin ana karakterler üzerinden yürüdüğü bilinmektedir. İzleyici kurgusal hikâyeyi izlerken aynı zamanda kendine yakın bulduğu karakterle kendini özdeşleştirerek filmi içselleştirmektedir. Özdeşleştirme ile etkinin boyutlarının paralel olduğu varsayılabilir. Kimi zaman da izleyicinin düşünce ve inanç dünyasının zıddı olan şey, izlenirken ilgi çekici gelebilmekte bu çerçevede izleyici izleme edimini sürdürebilmektedir. Bu bağlamda ana karakterlerin tipleri önem kazanmaktadır. Upload dizisinin de karakteristik özellikleriyle öne çıkan bazı ana karakterler üzerinden gittiği görülmüştür. Bu ana karakterler şöyle sıralanabilir.

Tablo 1. Dizideki tipler ve özellikleri

DİZİDEKİ ADI	ROL	TEMEL ÖZELLİKLERİ	İNANÇ	TİPOLOJİ (Teknoloji ve din ile ilişkilerine bağlı olarak tipler)
Nathan Brown	Dijital dünyaya yüklenen bilgisayar programcısı, ana karakter	Kendi halinde zeki ve efendi bir görünüm çiziyor. Sorgulamalar yaşayan ve geçmişini öğrenme çabasında, sanal cennete müşteri temsilcisi melege ilgi duyan bir tiptir.	Belirgin bir inancı yok, kendini Mezhepsiz, Karizmatik Hıristiyan olarak tanımlamış. Ahlaki sorgulamaları yoğun.	Dine nötr, ahlak eksenli, rasyonalist
Nora Antony	Ana karakterin gerçek dünyadaki müşteri temsilcisi, melege	Kibar, ince düşünceli ve yardımsever bir profil. Geçim kaygısı ve babasının rahatsızlığına bağlı kaygıları var. Babasını yüklemeye ikna etmeye çalışıyor. Nathan'a ilgi duyuyor.	Belirgin bir inançla tanımlanmıyor, modern, çağın getirileriyle uyumlu davranış ve söylemlere sahip.	Dine nötr, ahlak eksenli, rasyonalist
Ingrid Kannerman	Nathan'ın kız arkadaşı ve yüklemdeki sponsoru	Popüler kültürü sonuna dek yaşayan varlıklı bir zengin kızı, rahatına lüksüne düşkün. Bencil.	İnançla ilgili hiçbir kimliği yok, ahlaki kaygılar taşıyor.	Seküler faydacı
Aleesha	Luke'un müşteri temsilcisi, melege	Bireysel bir yaşam tarzına sahip, arkadaş canlısı, eğlenmeyi seven bir tip.	Belirgin bir inancı yok, rahat hareket eden bir tip	Seküler, faydacı rasyonalist
Luke	Nathan'ın dijital dünyadaki arkadaşı	Eğlenmeyi seven iyi bir arkadaş, neşeli bencil keyfine düşkün, kimi zaman istenmeyen davranışlara meyilli	Eski bir asker, belirgin bir inanç yok	Dine uzak, hedonist
Dave Antony	Nora'nın babası	Erdemli, ahlak sahibi, yakınlarını önemseyen sevgi dolu bir baba. Hastalıkla pençeleşiyor. Geleneksel özellikler taşıyan bir baba figürü.	Köklerini inanç sistemlerinden de alan bir bakış açısına sahip. Eski kafalı dindarlardan görülüyor. Bireysel tercihlerini sevgi ve yakınlıkla izah eden bir karakter.	Gelenekçi, otantik
Lucy	Nora'nın patronu	Tipik bir şirket yöneticisi, kişiler ve insani değerlerden ziyade öncül işin eksiksiz yürümesi. Bu uğurda çalışanın ya da müşterinin dahi kişisel haklarını ihlal edebilir bir tip.	Dini anlamda nötr bir profil ancak ahlaki yönden zayıf bir imaj çiziyor.	Dine nötr, kapitalist

2. Eski Kafalılık Eski Usul Ölüm

'Eski kafalı' tanımlaması çoğu zaman zihinlerde gelenekçi, geçmişin değer, düşünce ve inanç dünyasını benimsemiş ve bundan vazgeçmeyen bireyler için kullanılagelmıştır. Yapımda da yer yer eski kafalı ibaresine yer verildiği görülmektedir. Bir tür genelleme ve önyargı da içeren ibare toplum içinde de zaman zaman karşılaşılan bir tanımlama biçimi olmuştur. Kendini teknolojik gelişmelere ayak uyduran, 'modern' bireyler olarak tanımlayanlar arasında bu tür bir etiketlemeye rastlanmaktadır. Kendilerince gerekçelerle 'yükleme'ye ya da sanal cennete ölmeden önce belleğini aktarmayı reddedenler eski kafalı olarak etiketlenmektedirler.

"- Sen de Neil Beagley gibi eski kafalı bir dindarsın. - Neil Beagley kim? - Dinî nedenlerden ötürü tedaviyi reddettiği için sistitten ölen 16 yaşında bir çocuk. - Onunla hemfikir misin? (Sezon 1, Bölüm 1: 00:39:38 --> 00:41:02)"

Dizde geçen yukarıdaki diyalog, gerçek bir karakter olan Neil Beagley örneği üzerinden yüklemeye karşı çıkan karakteri eleştiren ifadeler içermektedir. Dindarlık ile eski kafalılığı aynı bağlam içerisinde birleştiren ifadeler, böylesi bir inanış ya da düşünce tarzının acı sonuçları üzerinden yeni ya da modern -belki dini olamayan- düşünce biçimini yüceltmektedir. Dini inançlardan görece uzak her yenilikçi ya da modern birey, gönüllü biçimde yüklemeyi kabul etmelidir. Dizinin vurgu yaptığı, olması gereken doğru düşünce tarzı yapımcıya göre budur. İzleyiciye dayatılan da budur.

"- Mantıksız ama öyle hissediyorum. Annen olmadan cennet olur mu hiç? (Sezon 1, Bölüm 1: 00:29:36 --> 00:29:42)"

Yukarıdaki ifadelerle, bir yandan eski kafalı yaklaşımın mantıksızlığı, yüklemeyi reddeden 'baba' figürünün ağızından dillendirilirken bir yandan da bu tercihin akılla değil duygularla -sevgi, bağlılık gibi- yapıldığı vurgulanmaktadır.

"- Ya eski usul ölürsün ya da ebediyen birlikte oluruz. - Ama ebediyen biraz fazla uzun sanki. - Yani benimle olacağına ölmeyi mi yeğlersin? (Sezon 1, Bölüm 1: 00:13:47 --> 00:14:11)", "- Benim ona verdiğim hayat, senin verdiğinden çok daha uzun sürecek. - Viv, sana kalsaydı eski usul ölüp gidecekti. - Sürekli mezarına gitmen gerekecekti (Sezon 1, Bölüm 8: 00:16:43,044 --> 00:17:10)."

Yukarıdaki diyalog ise bildiğimiz anlamdaki ölüm ve defin işlemi ve bununla ilintili inançların artık geçmişte kaldığını ve çok da konforlu olmadıklarını öne çıkarırken, yükleme odaklı yeni sanal ahiretin çok daha uzun vadeli ve konforlu bir tercih olduğunu öne sürmektedir. Sanal cennetin bir anlamda insanın ölümsüzlük arayışına bir cevap niteliğinde olabileceği vurgusu ortaya konmaktadır. Pek çok değer ve inanışı tersyüz eden bu vurguların toplum tarafından benimsenip benimsenmeyeceği tartışma konusudur.

3. Dizide Geleceğin Gerçek Dünyası Tasviri

Pek çok bilim-kurgu filminde ve fütüristlerin öngörülerinde rastlanabilecek türden bir gelecek bu yapımda da karşımıza çıkmaktadır. Sağlık ve beslenme alanında öneli gelişmeler olmuş, yapay zekâ ve teknoloji gündelik hayatın içine çok daha fazla girmiştir. Otonom sürüşün yaygınlaştığı gelecekte alt ve orta gelir grubu için yiyecekler büyük oranda 3d yazıcı ile üretilmektedir. Sadece küçük bir azınlık ısıarak yenebilen doğal yiyeceklere erişebilmektedir. Kapitalizmin ve sınıfsal tabakalaşmanın yoğun izlerini gördüğümüz dizide farklı şirketler vasıtasıyla ölüm öncesi belleğin dijital ortamlara ücret karşılığı aktarıldığı görülmektedir. Yoksullar yüklemenin herkesin hakkı olduğu düşüncesiyle mücadele içerisinde dirler.

"Geliriniz dijital ahiretinizi belirlememeli (Sezon 1, Bölüm 2: 00:27:13 --> 00:27:15)."

Hayatın uzaması, sonsuz yaşam ya da ölümsüzlük vaadi teknoloji şirketleri aracılığıyla sanal cennet çağrısı ile gündemde yerini bulmaktadır. Yoksulların sanal cennete erişene dek bir tür yedekleme işlemi ile bekleyerek süreçten yararlanma umudu taşıdıkları görülmektedir.

“Şu ikisi ücretsizini çıkarana dek sim kartta depolanırım (Sezon 1, Bölüm 1: 00:06:45 --> 00:06:48).”

4. Dizide Sanal Dünya ve Tasviri

Dünyadakinden çok da farklı olmayan ekonomik sisteme sahip bir alanın karşımıza çıktığı sanal cennet veya dijital ahirette gerçek dünyadan farklı olarak çalışmak mümkün değildir. Orada sadece harcama ve tüketim odaklı bir atmosfer kurgulandığı görülmektedir. Sanal cennetin de gerçek dünya gibi kusurları olduğu vurgusu zaman zaman yapılmaktadır. Ekonomik duruma göre alınan mal ve hizmetlerde farklılaşmanın olduğu sanal cennette yapay zekâ sürekli reklamlarla yüklenen alışverişe teşvik etmektedir. Kumar reklamlarına dahi rastlanmaktadır.

“Las Vegas tarzı eğlence ve kumar sunan ilk dijital ahiret olan Ebediyet. (Sezon 1, Bölüm 1: 00:09:46 --> 00:09:52)”

Pek çok din tarafından hoş görülme kumarın sanal cennet adı ile kurgulanan bir ortamda yer bulması dikkat çekicidir. Diğer yandan ölüm sonrası bir alan olarak tasvir edilen sanal cennete kişinin inancına bağlı ibadet mekanlarına yer verilmesi de dikkat çekicidir. Aktif bir teknik destek süreci, bir anlamda yüklenenin gerçek dünya ile irtibatını sürekli sağlamaktadır.

“ - O yüzden Gri Borsa'ya gideceğiz. İçeri sızabilmek için hile satın alırız. - Gri Borsa mı? Süper! Beni de götürün. - Çok beklersin. - Gri Borsa ne? - Hacker olarak bayılırsın. Orada yok yok, her şey serbest. - Hadi Nathan. Eziklik etme. - Hadi, lütfen. - Nathan, bana bak. Buna ihtiyacım var. - Lütfen Nathan. - Buna ihtiyacım var. Lütfen. - Hadi, lütfen. - Aman be Nathan! Götür şunları. - Peki. Çabucak gidip dönelim. - Yaşa! - Yaşasın! - Tam olarak nereye gidiyoruz? - Gizli bölgeye. - Bir tür Karanlık Ağ sayılabilir. - Çalılıkta çok gizli bir giriş yeri var. - Görebiliyor musunuz? - Buyurun beyler? Buraya giriş yasak. - Beyefendi, olmaz. Küçük bey. - Ciddiyim Bay Brown. Bay Brown? - Ciddiyim, tehlikeli. Bay Brown. - Horizen, avatar bozulmalarından sorumlu değildir. - Oyun değil bu! - Bu çalılıktan istediğim zaman geçebilirim. - Ama bugün istemiyorum. - Peki. - Korkacak bir şey yok. - Ne dedin Dylan? - Kaybolmamak için el ele mi tutuşalım? - Olur. - Bir şey demedim, ödle herif. - Bu sayılar ne iş? - Çok soru soruyorsun. - Konum belirleyici ping'lerimiz için. - Lakeview saat başı ping atıp hepimizi takip ediyor. - Ana bölge dışında ping dönmüyor, sistem silindiğimizi varsayıyor. - Sonra? - Avatarın yok oluyormuş, bilincin de ebediyen gri bölgede dolanıyormuş (Sezon 1, Bölüm 1: 00:07:00 --> 00:08:56).”

Yüklenen kimsenin pek çok zevki için ekstra para ödemek zorunda kaldığı sanal cennette kontrol dışı ve kara borsanın da yer aldığı suç işlenebilen arka kapıların olduğu bir alanın bulunması dikkat çekicidir. Her ne kadar yazılımla oluşturulmuş paket bir program içerisinde yazılımcının kontrolü dışında kalabilen bir alan oluşturulabilmesi teknolojik realite ile bağdaşır görünmese de bu durum kısmen insanoğlunun sanal cenneti de tanıyıp bildiği, tecrübe ettiği kendi yaşam alanına dönüştürme ya da benzetme çabasının bir ürünü olarak görülebilir.

Yine yüklenenin tamamen yok olabileceği bir tür veri girdabı sanal cennetin içinde yer almaktadır. Bu girdabın açık alanda ve tedbirsiz biçimde orta yerde durması da dikkat çekicidir. Dolayısıyla sanal cennette dahi intihar etmek isteyen için açık bir kapı bulunmaktadır.

Sosyal yapıda gerçek dünyaya göre büyük farklılıkların olmadığı sanal cennet ortamı kısaca parası olan herkese açıktır.

“- Lakeview'de ırk, din, cinsiyet ayrımı gözetilmiyor. Herkese açık. - Mezhep olarak "Mezhepsiz, karizmatik Hristiyan"ı seçmişsin. - Bu durumda otelin doğusundaki küçük şapel Pentikostal

kilisesi olacak. - Aynı bina bir başkası için cami, hatta bowling salonu bile olabilir (Sezon 1, Bölüm 1: 00:18:54 --> 00:19:18)."

Sanal cennete yüklenen kimsenin yeterliliklerini ya da sahip olduğu nitelikleri geliştirmek ya da değiştirmek adına sürekli ödeme yapmak zorunda olması öne çıkan bir diğer zorlayıcı unsurdur.

" - İnsanların yükseltmelere para vermesini istiyorlar. Kapitalizm işte (Sezon 1, Bölüm 4: 00:04:02 --> 00:04:06)."

5. Luddism ve Luddistler

" - Hani Yükleme'ye inanmıyordun? - Hâlâ biraz luddistlik yapıyor (Sezon 1, Bölüm 2: 00:06:35 --> 00:06:40)."

Dijital ortamlara aktarılmaya karşı çıkanlar için 'luddist' ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Teknoloji karşıtı olarak tanımlanan bu kimselerin teknoloji karşıtlıkları bağlamında terör eylemine karıştıkları iddiası da dizide gündeme gelen bir meseledir. Ancak luddistlerle ilgili bir algı operasyonu yapıldığı da vurgulanmaktadır.

Luddist tanımlamasının özellikle seçildiği anlaşılmaktadır. Teknoloji ve yenileşmenin karşısındaki uç noktaya varan eylemleriyle Luddistler tarihsel uç bir örnektir. Bir yanda gelenek diğer yanda modernite konumlandırılmıştır. Ancak gelenek olumsuz bir referansla temsil edilmektedir. Bu olumsuz referans tek taraflı olarak seyirciye de istenildiği biçimde aktarılmaktadır.

"- İndirme faciası için luddistler suçlanıyor. - Hep Luddistleri suçluyorlar. - Tamam, sakın ol. - Yanlış algı yaratılıyor. - Sorun, kapitalizmin Büyük Veri'yle olan ittifakı değil. - Asıl sorun, kendi sebzelerini yetiştirmek isteyen zavallılar (Sezon 1, Bölüm 6: 00:00:25 --> 00:00:38)."

Tarihsel açıdan bakıldığında Luddizm, 19. yüzyıl İngiltere'sinde tekstil işçilerinin, iş gücünden tasarruf sağlayan makinelerin üretim hanelere yerleştirilmesiyle işsiz kalacaklar düşüncesiyle tepkilerini makineleri kırarak ortaya koydukları eylemin adıdır. (O'Rourke, Rahman ve Taylor, 2013)

6. Yükleme Sonrası Geri Yükleme ve İmkânı

"- Canlı Son Dakika, Tarihin İlk İndirmesi. - Klonlanan bir bedene naklini izleyeceğiz (Sezon 1, Bölüm 3: 00:00:08 --> 00:00:11)"

"- Az sonra Rupert Tilford'ın bilinci, Oscar Mayer Intel tarafından kendi DNA'sından klonlanan bedenine yeniden nakledilecek. - Bu işlemde binlerce terabaytlık veri klonla nakledilecek. - Veri de onun bilinci, değil mi? - Evet. Bu makine, beyin hücrelerindeki sinaptik bağlantıları tekrar düzenleyen bir ters tarayıcı. - Rupert, duyuyor musun? - Ter kokusu alıyorum. - Muhteşem. - Tekrar kendimim. - Herhangi bir his var mı? - Her şeyi hissediyorum. Çok güzel. - Bakın, el ve ayak parmaklarım. İşe yaradı! - Ne oldu? - Olamaz. - Değerler düşüyor. Yedek birimi enjekte edin. - Durdurun. Hiç iyi hissetmiyorum. - İğrenç. Beni hemen geri yükleyin! (Sezon 1, Bölüm 3: 00:02:54 --> 00:04:42)."

Dizide geçen önemli bir diğer konu da dijital alana yüklenmiş bireyin klonlanmış bedene geri yüklenmesi konusudur. Bu konuda çalışmaların devam ettiği anlaşılmaktadır. Her ne olursa olsun insan iletişimin ötesinde dokunma ve hissetmeye, gerçek anlamda yaşamaya yönelimlidir. Sanal cennet geçici bir ara bölge olarak anlaşılmakta, teknolojideki gelişimle beraber ana hedef bireyin belleğinin geri yüklenerek klon bedende gerçek yaşama yeniden dönmesidir. İnsanoğlunun ölümsüzlük arayışında Lakeview bir ara durak, geçici bir bekleme alanı olarak kabul edilebilir. En azından bu sürece inanan insanlara bu umut pazarlanmaktadır. Bu çerçevede çalışma ve başarısız da olsa denemelerin devam ettiği anlaşılmaktadır.

7. Cenaze Merasiminin Dönüşümü

Yeni dünyada artık Dijital şapeller gündelik hayat içerisinde yerini almıştır (Dizide North Hills Trinity Dijital Şapeli). Ancak cenaze törenleri geçmişle kıyaslandığında daha sönük geçmektedir. Katılımcı sayısı azalmıştır. Gerçek dünya ve sanal cennetin teknolojik olanaklarla bir araya getirildiği bir ortam söz konusudur.

“- Keyfinizi kaçırmak istemem ama. - Yükleme cenazeleri biraz dandik oluyor. - Çok az kişi katılacağından. - Seninki öyle olur, ben popülerdim. - Hayatım boyunca bunu bekledim. - Şahane olacak (Sezon 1, Bölüm 1: 00:02:25 --> 00:02:36).”

8. Dizide ‘Ruh’ Kavramı Ekseninde Sanal Cennet ya da Dijital Hayat Uzatması

“- Dijital yaşam uzatması tam bir muamma. - Ne gerçek hayat ne de cennet. - Aynen öyle. - Öldüğünde ruhun gerçek cennete gitti. - Yani şu an konuştuğum simülasyonun ruhu yok. - Bu da menfur bir şey. - Peki. - Ya da ruh falan yoktur, hiç olmamıştır. - Bir bakıma, ikimizin bilinci de birer simülasyon. - Benimki silikon bir bilgisayarda, sizinki de etten bir bilgisayarda. Beyninizde. Ama ruh var. - Ne yani, bulutun üstünde oturup arp çalacağınızı falan mı sanıyorsunuz? - Karımın beni beklediğini bildiğimi, beni terk ettiğinden beri tek düşündüğüm şeyin ona sarılmak olduğunu söylesem, beni yüklenmeye nasıl ikna ederdin? - Baba... - Hiçbir şey. - Bunlara harfiyen inanıyor musunuz? - Hepimiz birlikteyken çok mutluydum ve yalnızca hepimiz ölünce, Nora dâhil, kavuşacağımıza inanıyorum. - Çok mu ürkünç? - Evet. - Biraz (Sezon 1, Bölüm 7: 00:11:50 --> 00:12:55).”

“- Aynen öyle. - Babama göre de annem kesin cennette (Sezon 1, Bölüm 2: 00:24:18 --> 00:24:21).”

Yapımda ruh kavramının tartışmaya açıldığı görülmektedir. Yapay zekâ ve dijital ortama aktarılan şeyin ne olabileceği konusu üzerinde durulmaktadır. Geleneği temsil eden ‘baba’ figürü kendi değerleri ekseninde tercihlerine açıklama getirmeye çalışırken bir yandan da ‘ruh’, ‘sevgi’ bağlılık gibi kavramın kendince önemini vurgulamaktadır. Yapay olandan kaçınmak isteyen baba doğal ve geleneksel olanı tercih etmekte, sevgiyi önemsediğini belirtmektedir. Kızı ise bu durumu salt ‘inanç’ üzerinden okumaya çalışmaktadır.

9. Dijital Ortama Aktarılan Bellek Kimin Nihai Kontrolünde Sorusu

“- Nathan senin malın değil. Benim oğlum. - Hayır. Nathan benim malım (Sezon 1, Bölüm 8: 00:21:32 --> 00:21:36).”

Dizide vurgu yapılan ve gelecekte olası bir dijital aktarım söz konusu olduğunda gündeme gelebilecek diğer önemli bir mevzu aktarılan şahsın mülkiyeti meselesidir. Aktarılan şahıs kendi mülkiyetine kendisi mi sahip? Ailesi ya da yakınlarının onunla ilgili söz hakkı olacak mı? Sanal cennetinin parasını bir başkası ödemiş ise şahsın dijital alandaki kopyasının mülkiyeti onda mı olacak? Hizmeti veren şirket her koşulda üst bir karar mercii mi olacak? Bunlar ve benzeri kritik sorular yakın gelecekte gündeme gelebilecektir. Kaldı ki dizideki örnekte her ne kadar iradi anlamda sanal cennette ortama aktarılan karakter kendi kararlarını verebilse de zaman zaman parasını ödeyen sevgilisinin koyduğu bazı kısıtlamalar ya da tercihlere uymak durumunda kalabilmektedir.

“Bir ayar yaptım, sen bir şey almak istediğinde bana mesaj geliyor (Sezon 1, Bölüm 1: 00:27:41 --> 00:27:46).”

Şeklindeki diyalog da bunu doğrular niteliktedir. Şirketin de dilediği zaman koda müdahale ederek tamamen aktarılanın bireysel tercihle açtığı mahremiyet modunu devre dışı bırakarak kişinin mahrem alanını gözleyebileceği olasılığı da şu diyalogla ortaya konmuştur:

“Mahremiyet modlarını gözleme (Sezon 1, Bölüm 2: 00:10:52 --> 00:10:54).”

Gelecekte yapay zekâ ve dijital ortam-insan ilişkisi meselesinin teknolojik gelişmelere paralel olarak gündem olması durumunda, en kritik konulardan birinin mülkiyet ve iradi alanın sınırları meselesi olacağı dizide yer alan yukarıdaki diyaloglardan da anlaşılabilir. İlgili alanla ilintili açık ve koruyucu hukuksal düzenlemelerin de gündeme gelme olasılığı yadsınamaz.

10. Kapitalist Sistem ve Sanal Cennet

“İki GB'lık plana geçsem? - O plan kontrollü değil mi? - Evet. Paran biterse- Para yüklenene dek seni dondururlar (Sezon 1, Bölüm 9: 00:05:20 --> 00:05:28).”

Dizide sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin, tabakalaşmanın sanal cennete de taşındığı görülmektedir. Sınıfsız ve statüsüz, tabakalaşmanın (Fichter, 1994) olmadığı bir toplum düşünmek oldukça güçtür. Zaruri bir sonuç olarak ortaya çıkan tabakalaşma, dizi de de ölüm ötesi alanda kendini göstermektedir. Kişi parası ölçüsünde bir ölüm ötesi ile yüz yüze gelmektedir. Parası ölçüsünde sanal cennette mal ve hizmetlerden yararlanmak yukarıda örnekte olduğu gibi yeterli ödeme gücü yoksa pek çok imkândan kısıtlı biçimde 2 GB (Gigabyte) alanında sadece varlığını sürdürmekte, veri limitleri sonunda da ödeme yapılana dek dondurulmaktadır. Neticede pek çok yenilik ve gelişmenin kapitalist sistemin kuralları çerçevesinde ortaya çıktığını hatırd tutmak gerekir (Parsa, 2012, s. 31).

“Cennet, gönençli olana ihsan eyler ve zenginler, Tanrı'ya en layık olanlardır.” (Sezon 1, Bölüm 9: 00:18:57 --> 00:19:02)

Sanal cennetteki varlıklı bir karakterin yukarıdaki söylemleri de ironik biçimde durumu özetler niteliktedir. Zenginlik ve nimetlere sınırsız erişim arasında kurulan ilgili dikkat çekicidir. Zenginlik ile Tanrı'ya yakınlık arasında da bir ilişki olduğu vurgusu yapılmaktadır. Dizide kurgulanan gerçek hayat ve sanal dünyaya ilişkin atmosfere bakıldığında bu durumun izlerini görmek mümkündür. Ancak gerçek gündelik hayatın içerisinde varlığını sürdüren inanç sistemleri bünyesinde bu tür bir yaklaşım ya da inanın var olmadığı görülmektedir. Dinlerin inanç ve değer odaklı hayat felsefeleri ortaya koyduğu bilinmektedir. Toplumsal hayatı düzenlerken bu değer ve inanç sistemleri referans noktasıdır. Kaldı ki para ya da ekonomik gücün salt değer kabul edilmesi hiçbir zaman için birey ya da topluluğa huzur getirmemiştir. Değerlerden arınmış bir toplumda anominin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu durum da zengin ya da fakir tüm insanların mutluluk ve huzuru kaybedeceği, güvende olamayacağı anlamına gelir. Seküler bir tahayyülle ahiretin kurgulanma çabası zihinlerde soru işaretleri doğurabilecek, kutsal değerleri tartışma alanına çekebilecektir. Bu tür tahayyüllerdeki artış kutsal olanı sıradanlaştırabilecek ve sekülerleşmeye hız kazandırabilecektir.

Sonuç

Hayatın doğal seyri düşünüldüğünde ölüm, hayatı tecrübe eden her canlının karşı karşıya geldiği sonudur. Ancak diğer canlı varlıkların aksine insan akıl ve iradesiyle bu doğal sürece ilişkin çeşitli düzenlemeler yapma ya da girişimlerde bulunma yoluna gitmiştir, gitmektedir ve gidecek gibi görünmektedir. Geçmişte ölümsüzlüğe dair arayışlarda ifadesini bulan durum, günümüzün terminolojisinde kimi zaman transhümanizm, kimi zaman biyoteknoloji, kimi zaman neuralink, kimi zaman da benliğin dijital ortamlara aktarılmasına ilişkin bağlarla birlikte düşünülmektedir. Teknoloji modernitenin yükselişiyle kıyaslandığında çok daha hızlı bir ilerleme sürecine girmiştir. Bu yeni durum ekonomik, dini, sosyal kısaca insan hayatına dair pek çok unsuru da hızlı biçimde etkilemekte ve dönüştürmektedir. Kimi zaman bu süreçlere bilim-kurgu içerikleriyle yön veren medyada, hızlı teknolojik gelişmelere, dijital çağda dine ve inanç-teknoloji ilişkisine dair içeriklere son dönemde fazlaca rastlanmaktadır. Bu çalışmada görüntüde gelecekte geçen romantik komedi niteliğinde bir yapım olarak tanımlansa da içeriğinde yukarıda zikredilen konu ve kavramların işlendiği bir yapım olan ‘Upload’ adlı TV dizisi ele alınmıştır.

Geleceğe dair çeşitli iddiaların ortaya konduğu yapımda; teknolojik gelişmelerle ortaya çıkabilecek imkanlar doğrultusunda bireylerin maddiyatları ölçüsünde belleklerini dijital ortamlara aktarabilecekleri ortaya konmaktadır. Dizide gerek ölüm öncesi gerekse ölüm sonrasında sermaye, birey toplum ilişkilerine vurgular yapıldığı görülmektedir. Dizide kurgulanan bedensel yaşamın olduğu reel dünya ile şirketler tarafından sağlanan sanal dünya arasında sürekli bir etkileşim söz konusudur. Reel dünyadan sanal dünyaya girilebildiği gibi sanal dünyadan da reel dünya izlenebilmekte ve iletişim kurulabilmekte fakat gerçek dünyaya geçilememektedir. Ancak dizide sanal evrende saklı tutulan birey belleklerinin endüstriyel yollarla üretilmiş bedenlere geri yüklenmesi (reupload) için çalışmalar yapıldığının anlatılıyor olmasından; nihai amacın Dünya üzerinde ölümsüz bir hayata ulaşılması olduğu anlaşılmaktadır. Dizide sanal ölümsüzlük konusu işlenmekle birlikte bedensel ölümsüzlüğe ulaşma arzusunun da işleniyor olması aktüel hayatta da karşılığı olan bir durumdur. Ölüm sonrasına taşınan arzu ve istekler ve bu arzu ve isteklere ulaşabilme potansiyeli ile bunun yaşayanlara yansımaları yapımda karşımıza çıkan bir diğer unsur olmuştur. Yaşayan ile fiziksel anlamda ölü fakat sanal evrende canlı olan kimse arasında devam eden bağ, yapımın öne çıkan noktalarından birisidir. Bu iletişim hem maddi hem de manevi yanları olan bir iletişim biçimi olup, iki tarafı da etkilemekte, özellikle yaşayanlara yeni sorumluluklar getirebilmektedir. Kapitalist anlayışın izlerini pek çok noktada görebildiğimiz yapımda, ölüm sonrasına taşınan alışveriş ya da reklam gibi unsurlar dikkat çekicidir. Kişi parası ölçüsünde sanal bir ahiret bir başka ifadeyle sanal bir cennet satın alabilmektedir. Dizide kurgulanan sanal evren tasvirinin ayak sesleri sayılabilecek bazı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Çoğunlukla arz talep dengesi içinde varlığını sürdürmekte olan ekonomik ve sosyal hayat dinamiğinde bu meselenin teorik tartışmaları yapılmıştır. Ayrıca günümüzde ‘cyronics’ ve ‘metaverse’ gibi yeni teknolojiler ekseninde çalışmaların yapılıyor olması bu mevzunun pratiğe dönüşmeye başladığına dair önemli bir gösterge sayılabilir.

Modern ve geleneksel bakış ya da hayat tarzının zaman zaman Ludism ya da eski kafalılık gibi kavramlarla birlikte konu edildiği yapım, üzerinde sorular sorulması gereken bir alan açmaktadır. Bu çerçevede araştırma konusu yapımdan aşağıdaki çıkarsamalar yapılmıştır.

- *Dijital dünyaya her yönüyle ayak uydurmuş, ölümü sonrasında sanal cennette varlığını sürdürebileceğine inanan bireylerin karşısında; gelenekçi, yer yer eski kafalı ve dindar olarak tanımlanan bireylerin konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. İnanan, geçmişin değerlerini taşıyan dindar insan tipi ötekileştirilmiştir.*
- *Dizide çağın bakış açısı ve değerlerini tümüyle içselleştirme her birey için zaruridir düşüncesi pekiştirilmiştir. Oysa böylesi bir tektipleştirme, özgün kimliklerin ortaya çıkmasını engelleyebileceği gibi sosyal hayatın inşasına da ciddi zararlar verebilecektir. En başta bireye ve topluma dinamizm katan hayal gücü ve üretkenlik büyük ölçüde azalacaktır.*
- *Akıl ve gelişen teknolojinin yardımıyla ölümlülük yazgısının değişebileceğine yönelik inanç pekiştirilmektedir. Bu durum toplum içinde ölümsüzlük ideali peşinde koşan birey sayısını da artıracaktır.*
- *Yakınlarla iletişimin ölümle son bulmaması durumunun kurgulandığı görülmektedir. Bu bağın bir şekilde devam etmesi halinde oluşacak şartların ve sorumlulukların toplumsal sahaya önemli yansımaları olacaktır.*
- *Kendi sanal cennetini maddi güçle satın alabileceğine inanabilecek kimseler kuşkuya düşmek suretiyle inançsızlık yaşayabileceklerdir. Bu durumun da hem bireysel hem de toplumsal anlamda dini, ahlaki, iktisadi ve hatta kriminal sonuçları olacaktır.*
- *Ölümün ötelenebileceği, belleğin (ya da kişinin) teknoloji ile dijital ortamlarda tutulabileceği, sonrasında dijital ortamlarda tutulan belleğin üretilmiş klon bedenlere yeniden aktarılacak*

sonsuz bir hayat döngüsüne erişilebileceğine yönünde bir anlayış ortaya konmaktadır. Bu anlayışın güç kazanmasının dini toplumsal sonuçları olacaktır.

- Sanal cennetin ölenlerden ziyade ölenin yakınları için bir tür avuntu olduğu vurgusu göze çarpmaktadır. Geride kalanın sürdürmek istediği duygusal bağ ön plana çıkarılmaktadır. Microsoft'un patentini aldığı 'Sanal sohbet robotu' da tam da böyle bir amaca hizmet edecek gibi görünmektedir.

- İzleyiciye sunulan kurgu toplumsal sistemde, değer bağımsız ve salt ekonomik güçle bir tür sanal ölümsüzlüğe kavuşan şahsiyetler söz konusudur. Bu durumun gerçek hayatta ortaya çıkması durumunda özellikle ahiret inancında kırılmalar ve 'anomi'ye zemin hazırlayan şartların oluşması olası görünmektedir.

- Dizide, Postman'ın medyada dinin hayatın içerisindeki diğer her şey gibi basitçe ve bir eğlence biçiminde sunulması, buna bağlı olarak dini olanın tarihi ve manevi yönünü yitirerek aşkınlıktan uzaklaştığı yönündeki değerlendirmesini doğrulayan izler tespit edilmiştir.

Bu noktada belki akla gelen en kritik sorulardan birisi, gelecekte olası dijital aktarımlar ya da dizide ortaya konan mantıkta sanal cennet vaatleri içeren söylemlerin gündemde yerini alması neticesinde aktarılabilecek olan şeyin 'ne'liği meselesidir. İnsanları en çok düşündürebilecek sorulardan birisi bu olacaktır. Aktarılan şey bellek mi, hafıza mı, anılar mı, ruh mu? Aktarılan şey sadece bellek ise yapay zekânın anılardan hareketle vücuda getirip konuştuğu şey belki yaşayanın anılarındaki ölmüş kimse olacaktır ancak realitede böyle bir durumun olmaması, sanal, yapay zekâ ile yaratılmış bir karakterin söz konusu olması olasılığı ciddi bir soru ve sorun olarak teknolojik ilerlemelerle geleceğin dünyasında yerini alacak gibi görünmektedir.

Dizide ortaya konan bir diğer önemli unsur ise ölüm ötesinin kazanılma biçimidir. Bilinen dünya ve inanç sistemlerinde dünya yaşantısındaki doğru davranış ve erdemlerle ölüm ötesine dair kazanımlar söz konusu iken dizide kurgulanan dünyada ana değer para ya da maddi güçtür. Dolayısıyla dizide sanal ölümsüzlüğü kazanmak paranızın olması yeterlidir ve nasıl kazandığınızın bir önemi yoktu. Tasavvur edilen dünyada değer, inanç, kimlik, karakter gibi konular tali konulardır. Değerlerin önemsizleştiği, yegâne değer paraya dönüştüğü bu kurgusal dünyanın, gerçek ya da sanal evrende bireye ve topluma mutluluk getirebilmesi uzak bir olasılık gibi görünmektedir.

Tüm bu aktarımlar çerçevesinde çalışmayla ulaştığımız verilerin teknolojik gelişmeler doğrultusunda belleğin dijital ortamlara aktarılması suretiyle, sanal ahiret iddiasının reel dünyada karşılık bulması halinde yaşanabilecek hadiselerin analizi için bir ön veri olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- 22 Dakika. (2022). 22 dakika, Upload. 12 Mart 2022 tarihinde <https://22dakika.org/upload-tanitim/> adresinden erişildi.
- Aguiar, L. ve Waldfogel, J. (2018). Netflix: Global hegemon or facilitator of frictionless digital trade? *J Cult Econ*, (42), 419-445.
- Akgül, B. ve Ören, İ. (2021). Yapay zeka temelinde insan: Dataizm ve dini değer paradoksu. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 65-79. doi:10.47951/mediad.947374
- Amazon Prime Video. (2022, 1 Mart). Amazon prime video. 1 Mart 2022 tarihinde <https://www.primevideo.com/> adresinden erişildi.
- Anbarlı, Z. Ö. (2019). Dijital televizyon dizilerinde hegemonik erkeklik (C. Özel Sayı 1, ss. 81-104). *Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu*, sunulmuş bildiri, Mersin: Erciyes İletişim Dergisi.
- Arı, Y. (2021). Toplumsal değişim ve din. *Asya Studies—Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(16), 131-142.
- Atif, Y. ve Chou, C. (2018). Digital citizenship: Innovations in education, practice, and pedagogy. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 152-154.
- Aydeniz, H. (2020). Geleneksel değerler üzerinden bir transhümanizm eleştirisi. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 1(53), 353-376.
- Ayten, A. (2009). Üniversite öğrencilerinde ölüm kaygısı: Türk ve Ürdünlü öğrenciler üzerine karşılaştırmalı bir araştırma. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(4), 85-108.
- Başer, E. ve Akıncı, S. (2020). Kullanıcı deneyimi ve kişiselleştirme bağlamında bir dijital platform incelemesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 13(2), 866-897.
- Baudrillard, J. (2016). *Simgesel değiş tokuş ve ölüm* (4. bs.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bauman, Z. (2013). *Postmodernlik ve hoşnutsuzlukları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Kuşatılmış toplum*. (A. E. Pilgir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Best, B. P. (2008). Scientific justification of cryonics practice. *Rejuvenation Research*, 11(2), 493-503.
- Bottero, J. (2013). *Gılgamış destanı—ölmek istemeyen büyük insan*. (O. Suda, Çev.) (5. bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bulğen, M. (2011). İslâm dini açısından tenâsüh ve reenkarnasyon. *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 63-92.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktraoğlu, S. ve Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (8. bs.). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Cryonics Institute. (2022, 4 Nisan). Cryonics institute. 4 Nisan 2022 tarihinde <https://www.cryonics.org/> adresinden erişildi.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve etik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çiftçi, V. (2018). Geçmişten geleceğe kendiliğe bir bakış: Özgünlük, zaman ve özgürlük. *METAZİHİN Yapay Zeka ve Zihin Felsefesi Dergisi*, 1(2), 195-210.
- Çobanlı, C. ve Salt, A. (2001). *Dharma ansiklopedisi*. İstanbul: Dharma Yayınları.
- Çuhadar, M. (2020). Makinizm çağında dinsellik. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 3(2), 241-263.
- Dağ, A. (2017). Hümanizmin radikalleşmesi olarak transhümanizm. *Felsefi Düşün*, (9), 46-68.

- Dağ, A. (2018). Sinema ve romanda transhümanizm: “Blade Runner” filmi ve “Neuromancer” roman örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (11), 89-98.
- Demir, A. (2018). Ölümsüzlük ve yapay zekâ bağlamında trans-hümanizm. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 9(30), 95-104. doi:10.5824/1309-1581.2018.1.006.x
- Devran, Y. ve Basmacı, P. (2018). Toplumsal gündemin kurguya yansımaları: Savaş dizileri. Y. Göksun (Ed.), *Televizyon Dizilerinin Keşfi* içinde (ss. 111-141). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Devran, Y. ve Göksun, Y. (2018). İhracatta yeni bir alan: Değer ihracı. Y. Göksun (Ed.), *Televizyon Dizilerinin Keşfi* içinde (ss. 39-66). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Diken, B. ve Laustsen, C. B. (2016). *Filmlerle sosyoloji*. (S. Ertekin, Çev.) (4. bs.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Diker, C. (2019). Az Daha Fazladır: Dijital seyir platformlarının tüketim kültürü açısından izleyicilerin seyir alışkanlıklarına olan etkisi (C. 1, ss. 1-20). *Dijital Çağda İletişim Sempozyumu*, sunulmuş bildiri, Kayseri: Erciyes İletişim Dergisi.
- Durmuşoğlu, K. ve Ataman, K. (2018). Kutsaldan sekülere: Değişen ölüm algısı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(1), 123-149.
- Ellul, J. (2003). *Teknoloji toplumu*. (M. Ceylan, Çev.). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Erten, M. (2011). Kur’an’da ölüm panoraması (Kıyamet Suresi 26-30. Ayetlerine Yeni Bir Bakış). *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 193-214.
- Esslin, M. (1991). *TV, Beyaz camın arkası*. (M. Çiftkaya, Çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Gazneli, D. (2020). *Tüketim toplumu bağlamında Türkiye’de yeni medyanın muhafazakarlığın dönüşümü ve dine değerlerin metalaşması üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gazneli, D. ve Sofuoğlu Kılıç, N. (2020). Din eksenli tüketimin yeni medyadaki görünümü: Tüketim kültürü bağlamında bir değerlendirme. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 197-216.
- Gerbarg, D. ve Noam, E. (2004). Introduction. E. Noam, J. Groebel ve D. Gerbarg (Ed.), *Internet Television* içinde (ss. 1-8). London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve bireysel kimlik—Geç modern çağda benlik ve toplum*. (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Haberli, M. (2019). Dijital çağda din ve dindarlığın dönüşümü. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 2(2), 307-315.
- Hamilton, S. N. (2003). Traces of the future: Biotechnology, science fiction, and the media. *Science Fiction Studies*, 30(2), 267-282.
- Hayta, N. (2020). Medya ve din ilişkisi bağlamında ‘Prof. Dr. Nihat Hatipoğlu ile Dosta Doğru’ programının incelenmesi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 3(1), 127-150.
- Heidegger, M. (2000). *Being and time*. (J. Macquarrie ve E. Robinson, Çev.). Oxford, United Kingdom: Blackwell Publishers.
- Hick, J. (1990). Değişen ölüm sosyolojisi. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(7), 235-250.
- İpek, Y. (2021). *Yeni bir dini hareket olarak satanizm ve Türkiye’de satanistler*. Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Kafalı, H. (2019). Yapay zeka, toplum ve dinin geleceği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (46), 145-172.

- Kavşut, M. S. (2018). Molla Sadra’da ölümsüzlük. *Kader*, 16(2), 433-461.
- Kirman, M. A. (2016). Medya ve özel alan. N. Gazel (Ed.), *Medya, Aile ve Din içinde* (ss. 10-29). Adana: Arık Yayınları.
- Kocabay Şener, N. (2019). Türkiye’de medya ve din araştırmalarını yeniden düşünmek: Eksiklikler nasıl doldurulabilir? *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDIAD)*, 2(1), 53-69.
- Köknel, Ö. (1998). *Korkular takıntılar saplantılar* (4. bs.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kübler-Ross, E. ve Kessler, D. (2014). *On Grief and Grieving*. New York, London: Scribner.
- Lobato, R. (2018). Rethinking international TV flows research in the age of Netflix. *Television & New Media*, 19(3), 241-256.
- Mitchell, K. (2006). Bodies that matter: Science fiction, technoculture, and the gendered body. *Science Fiction Studies*, 33(1), 109-128.
- Morin, A. (2005). Possible links between self-awareness and inner speech: theoretical background, underlying mechanism, and empirical evidence. *Journal of Consciousness Studies*, 12(4-5), 115-134.
- Neuralink. (2022, 4 Nisan). *Neuralink (Wikipedi)*. 4 Nisan 2022 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Neuralink> adresinden erişildi.
- Oktan, K. A. (2021). *Teknolojik distopya anlatılarında müphemlik ve düşünceyi özgürleştirmenin olanakları üzerine: Black Mirror örneği*. (Yayımlanmamış yayımlanmamış doktora). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Okutan, B. B. (2009). Türk sinemasında popüler din ve din adamı imajı. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, (20), 225-242.
- O’Rourke, K. H., Rahman, A. S. ve Taylor, A. M. (2013). Luddites, the industrial revolution, and the demographic transition. *Journal of Economic Growth*, 18(4), 373-409.
- Özel, S. (2020). Talebe bağlı video servisleri çağında Netflix etkisi. *İnsan ve İnsan*, 7(26), 115-138.
- Özkent, Y. ve Can, A. (2021). “Nitelikli televizyon”: Netflix platformunda “nitelikli drama”nın yeniden inşası. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), 674-698.
- Özoran, B. A. ve Mermer, A. (2018). Bauman gibi düşünmek: Wellness ile ölümün yapışökümünün haberler üzerinden incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 11(1), 307-330.
- Parsa, A. F. (2012). Sinema göstergibiliminde yapısal çözümleme. Ö. Güllüoğlu (Ed.), *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri—Görsel Metin Çözümleme içinde* (ss. 11-33). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Piyadeoğlu, Ç. (2021). Popüler kültür odağında bireyin ölümsüz olma arzusu. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 480-500.
- Platon. (2001). *Timaios*. (E. Güney ve L. Ay, Çev.). Ankara: MEB Yayınları.
- Postman, N. (2010). *Televizyon öldüren eğlence*. (O. Akinhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sağır, A. (2017). *Ölüm sosyolojisi* (2. bs.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Sarı, Ü. ve Sancaklı, P. (2020). Küyerelleşmenin dijital platformların içerik tanıtımına etkisi: Netflix örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), 243-260.
- Soykan, Ö. Ş. (2020). Black Mirror dizisinde nöro-imge ve beyin ekranlar, 2(Özel Sayı), 494-508.

- Tanhan, F. (2013). Ölüm eğitiminin üniversite öğrencilerinde ölüm kaygısı ve psikolojik iyi olmaya etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 184-200.
- Travers, R. M. W. (1978). *An introduction to educational research* (4. bs.). New York: Macmillan.
- Tural, M. (2018). *Semitik metinlerde müdahale fenomenolojisi*. (Yayımlanmamış doktora). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Tural, M. (2019). Semitik dinsel metinlerde tinsel varlık fenomenolojisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 29-72. doi:10.35209/ksuifd.626492
- Turner, A. K. (2004). *Cehennem tarihi*. (A. Sargüney, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- TÜİK. (2021, 30 Eylül). TÜİK zaman kullanım araştırması, 2014-2015. *Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası*. 30 Eylül 2021 tarihinde [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2020-33679) adresinden erişildi.
- TÜİK. (2022, 16 Haziran). TÜİK hayat tabloları, 2017-2019. *Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası*. 16 Haziran 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayat-Tablolari-2017-2019-33711> adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2021, 4 Ağustos). *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. 2 Kasım 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Vikisöz. (2021, 7 Kasım). *Joe Luis*. 7 Kasım 2021 tarihinde https://tr.wikiquote.org/wiki/Joe_Louis adresinden erişildi.
- Wayne, M. L. (2018). Netflix, Amazon, and branded television content in subscription video on-demand portals. *Media, Culture and Society*, 40(5), 725-741.
- Wulandhani, D. ve Wijaya, A. (2019). Mise-en-scène analysis on heteronormativity in queer narrative “San Junipero” from Black Mirror. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (453), 142-146.
- Yanık, C. ve Kara, M. (2016). Ölü bedenler üzerinden sosyal kimliğin ifşasında belediyelerin sanal mezarlıkları. *Mukaddime*, 7(1), 157-178.
- Yeğin, M. O. (2021). Irkçılık bağlamında ‘Elite’ dizi filminin eleştirel söylem analizi. *OPUS, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 1487-1521.
- Yengin, D. ve Ormanlı, O. (2020). İnteraktif kurgu örneği olarak Bandersnatch filminin analizi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 10(2), 83-96.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurduneri, D. (2021, 6 Kasım). Microsoft sanal sohbet robotu patenti aldı. *Teknosafari*. 6 Kasım 2021 tarihinde <https://teknosafari.net/microsoft-olen-kisileri-kisisel-bilgilerini-kullanarak-sohbet-robotu-haline-getirmeyi-mumkun-kilan-bir-patent-aldi/> adresinden erişildi.
- Zafer, C. (2019). Ölüm olgusu ve ölümün sosyolojik etkileri. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 64-82.

The Desire for Immortality and New Initiatives in the Digital Age: The Example of the "Upload" TV Series

Ümit Harun AKKAYA

Extended Abstract

In the digitalizing world in connection with rapid technological developments, new concepts are constantly entering our lives. Transhumanism, metaverse, neuralink, virtual reality, biotechnology, cyronic are some of these concepts. New technologies, which are increasingly visible in daily life and that the individual cannot stay away from, increase their effects on social life in different dimensions.

Technological innovations and transformations also affect the media field. It can be said that the media is one of the areas that reacts most rapidly to these developments and puts them into use. In addition, it is a known fact that the science-fiction content produced by the media from the past to the present also directs the technological developments.

It does not seem possible for 'religions', which have a history equivalent to human existence, to be isolated from this atmosphere of rapid development and transformation. It was claimed that religions would withdraw from social life and even disappear in the period when modernity, which enabled technological developments to gain great momentum, emerged. Today, however, religions continue to exist as an important part of social life. From this point of view, it can be said that there is an intricate relationship and interaction between technology, media and religion, which we can say as one of the most important elements of social life. The desire for 'immortality', which we can say almost equivalent to the existence of human beings, is discussed in the axis of this intricate relationship.

Developments in information technologies, rapid advances in artificial intelligence studies, developments in biotechnology and genetics have brought both transhumanism and human immortality issues to the agenda again. The belief that this search will be successful has increased under the guidance of developing technology and mind.

In this study, the TV series "Upload", which is an attempt to create a kind of virtual afterlife with advanced technology and virtual reality themes in relation to the post-death in the digital age and the person's search for immortality, has been made the subject of research. The claim of 'virtual immortality' has been analyzed through the way edited in the Upload series. Each scene containing religious and social thoughts, beliefs, attitudes and actions regarding the beyond death has been accepted as a message. The main themes were reached through these messages and evaluations were made. The research was based on the qualitative method. In this framework, all episodes of the series, whose first season consists of ten episodes, were evaluated and interpreted using the descriptive analysis technique, one of the data analysis techniques.

The series is broadcast on Amazon Prime Video, a digital streaming platform. Although the series is a production blended with elements of love, comedy, drama and science fiction, the important issues which it opens up for discussion with its philosophical, technological and

religious fiction about the future cannot be ignored. In this context, on the axis of the main themes above, the Upload series and the discussion topics bringing to the agenda are discussed with their religious social dimensions.

As a result of the research, in the face of individuals who have kept up with the digital world in all aspects and who believe that they can survive in virtual paradise after their death; It has been observed that individuals defined as traditionalist, sometimes old-fashioned and religious are positioned. The religious person who believes and carries the values of the past has been marginalized. It is understood that the belief that the fate of mortality can change with the mind and developing technology has been reinforced. It is seen that material values take the place of moral values in the social order fictionalized in the series. In the social system presented to the audience, there are personalities who are independent of value and attain a kind of virtual immortality with purely economic power. If this situation occurs in real life, it seems likely that it will create conditions that pave the way for 'anomie', especially breaking the belief in the afterlife.

Although there are exceptions in today's media, 'religion' appears as a tool used mostly for commercial concerns. Religion in the society is used again and again by changing its form to the extent that it brings profit, similar to other social elements. It is possible to see the reality, the unreal, the present, the future, the dream or the fiction in an edited and reformatted form on television screens. In this context, in the series, the presentation of Postman traces have been seen confirming 's assessment that religion is presented in the media as simply and as an entertainment, like everything else in life, and accordingly, the religious one loses its historical and spiritual aspect and moves away from transcendence.

As a result, it is unthinkable to envision a future which is free of the developments and results that emerge depending on the technology of which it is produced, both for the individual and the society. Especially for the believer, the argument that religions or values can be abandoned or that they can go beyond their known meanings may not be convincing. However, it is undeniable that religion and values can be withdrawn into the individual sphere by moving away from social life. It is considered that the data we have obtained through the study within the framework of all this has been given as a preliminary data for the analysis of the events that may be experienced in the event that the claim of the virtual hereafter is met in the real world in line with the technological developments.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı/ Contribution of Authors

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale iThenticate yazılımıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism was detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” were followed